

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Židovská imigrace a její dopad na arabské
obyvatelstvo v Palestině do konce Britského
mandátu**

Šárka Hladíková

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologických a historických věd

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

**Židovská imigrace a její dopad na arabské
obyvatelstvo v Palestině do konce Britského
mandátu**

Šárka Hladíková

Vedoucí práce:

Mgr. Zbyněk Tarant

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedení pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Zbyňku Tarantovi za cenné rady, připomínky a čas, který mi věnoval při psaní této práce.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 PALESTINA – INTERPRETACE GEOGRAFICKÝCH DAT	2
3 OBYVATELSTVO JIHOZÁPADNÍ ČÁSTI OSMANSKÉ SÝRIE .	4
3.1 Vztahy mezi muslimy a Židy	4
3.1.1 Postavení Židů v islámské společnosti.....	4
3.1.2 Židé a Arabové na prahu první světové války	5
3.1.3 Židé a Arabové pod britskou nadvládou	7
4 ŽIDOVSKÁ IMIGRACE DO PALESTINY	9
4.1 První alija (1881–1903).....	9
4.2 Druhá alija (1904–1914)	10
4.3 Třetí alija (1919–1923).....	10
4.4 Čtvrtá alija (1924–1928)	11
4.5 Pátá alija (1929–1938)	12
4.6 Alija Bet (1939-1948).....	14
5 EKONOMICKÁ SITUACE V PALESTINĚ	16
5.1 Průmyslová výroba a obchod.....	16
5.2 Zemědělství	17
6 ANALÝZA DOPADU ŽIDOVSKÉ IMIGRACE NA ARABSKÉ OBYVATELSTVO PALESTINY.....	19
6.1 Vliv židovské přítomnosti na kvalitu a dostupnost zdravotní péče	19

6.1.1 Dostupnost lékařské péče.....	20
6.1.2 Úmrtnost	23
6.2 Růst palestinské ekonomiky a její vliv na arabské obyvatelstvo	25
6.2.1 Průmyslová produkce, růst počtu firem a růst zaměstnanosti	25
6.2.2 Investovaný kapitál	27
6.2.3 Pátá alija a její přínos pro rozvoj Palestiny	29
6.2.4 Mzdy	30
6.2.5 Státní příjem na osobu.....	31
6.2.6 Investice do školství.....	32
6.2.7 Shrnutí	33
6.3 Nárůst tržní konkurence mezi Židy a Araby	35
6.4 Růst arabského nacionalismu	40
6.5 Palestiňští Arabové a možnost vzniku vlastního státu	47
7 ZÁVĚR.....	52
8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	54
9 RESUMÉ	58
10 PŘÍLOHY	59

1 ÚVOD

Každý z nás, i když se o otázku vztahů Židů a Arabů nezajímá, je denně vystavován novým a novým informacím, které jsou nám předkládány médii a jež se vztahují k problematice těchto vztahů v souvislosti se státem Izrael. Méně prostoru je však obecně věnováno událostem, které předcházely vzniku státu Izrael. Událostem, jež stály na počátku složitého soužití v rámci jednoho území. První motivací či důvodem pro výběr tohoto tématu byla touha nahlédnout do počátků tohoto problému a pokusit se tak pochopit následující vývoj a současnou situaci.

Ve své práci bych chtěla na základě dostupné literatury sledovat, k jakým změnám docházelo pro arabské obyvatelstvo pod vlivem židovské imigrace. Chtěla bych se pokusit posuzovat vliv jednotlivých imigračních vln na různé oblasti života arabského obyvatelstva. Posuzovat budu hledisko ekonomické, technologické, politické a sociální. V rámci těchto oblastí mne bude zajímat například počet obyvatel, natalita, mortalita, gramotnost, hospodářský růst, technologické inovace nebo zdravotní péče, ale také například vzrůst nacionalismu.

V úvodních kapitolách bych chtěla popsat vztahy mezi Židy a Araby a celkovou situaci na konci 19. století a počátku 20. století, kdy byla Palestina pod nadvládou Osmanské říše. V další části bych chtěla krátce popsat jednotlivé imigrační vlny Židů do Palestiny. V následující části bakalářské práce bych chtěla přistoupit k samotnému sledování změn a vlivu těchto změn na arabské obyvatelstvo v Palestině.

2 PALESTINA – INTERPRETACE GEOGRAFICKÝCH DAT

Při studiu literatury, která by mi měla sloužit jako zdroj informací pro tuto bakalářskou práci, jsem se téměř vždy setkávala s obecným a dosti abstraktním geografickým označením Palestina.

Názvy a hranice území označovaného jako Palestina se v průběhu historie značně měnily, stejně jako populace.¹ Po staletí dokonce neexistoval stát či územně správní celek s tímto názvem či s hranicemi tak, jak byly dány ve 20. století pod Britským mandátem. Obecné užití pojmu Palestina může způsobit chybnou interpretaci dat, a tedy i nepřesné či zkreslené vyhodnocení dopadů, které je založeno na této chybné interpretaci.

V této kapitole se pokusím definovat v prostoru a v čase území, které budu pracovně označovat jako Palestina a ke kterému budu vztahovat všechna zjištěná data. Nebudu popisovat vývoj a změny sledovaného území od dávné minulosti. Zaměřím se jen na sledované období, tedy na období od druhé poloviny 19. století do konce Britského mandátu Palestina.

V roce 1864 došlo v Osmanské říši k reformě územně správního dělení. Hlavní územně správní celky *ejálety* byly rozděleny na menší *vilájety*. Na *vilájety* byl rozdělen i *ejálet* Sýrie (Damašek).² Námi sledovaná oblast se tedy rozkládala na území osmanské Sýrie, přesněji na území jižní části *vilájetu* Bejrút, na území *mutasarifátu* (původně *sandžaku*) Jeruzalém a na území jihozápadního cípu *vilájetu* Damašek.³

V roce 1918 získala kontrolu nad osmanskou Sýrií Velká Británie a Francie. Námi sledovaná oblast se dostala pod kontrolu Velké Británie.

¹ Kramer, G., 2008, str. 1.

² Gombár, E., 1999, str. 203.

³ Reformní zákon, který upravoval provinční správu. Nové provincie, vilájety nahrazovaly staré provincie ejálety. Každá provincie se dělila na sandžaky a dále na nižší jednotky, z nichž nejnižší stály vesnice neboli karya. Více o provinčním systému Osmanské říše, viz Gombár, E., 1999, str. 203 – 204.

Britové měli pod vojenskou správou území zhruba dnešního Izraele, Gazy, Západního břehu Jordánu a Jordánska. Celé toto území bylo přiděleno Velké Británii jako mandátní území Palestina v roce 1922.⁴ Mandát Společnosti národů umožňoval židovské osidlování celé Palestiny. Britové však pod arabským tlakem znemožnili židovské osidlování zajordánské Palestiny tím, že souhlasili s oddělením Zajordánska jako arabským emirátem. *De facto* tak Britský mandát Palestina rozdělili na předjordánskou a zajordánskou část v rozporu s *Balfourovou deklarací*.⁵

Imigrace Židů byla Brity tedy omezena jen na území předjordánské části Britského mandátu Palestina. Židé až na výjimky nejevili o oblast za řekou Jordán zájem, a pokud ano, končil u damašské železnice.⁶ Ani v době, kdy byla oblast pod osmanskou kontrolou, se Židé ve větší míře nestěhovali mimo oblast, na kterou Britové později omezili židovské osidlování.

Pokud budu popisovat období od druhé poloviny 19. století do roku 1918, budu pracovním názvem Palestina označovat jižní část *vilájetu* Bejrút, celé území *mutasarifátu* Jeruzalém a území jihozápadního cípu *vilájetu* Damašek. Pokud budu popisovat období od roku 1918 do roku 1948, budu pracovním názvem Palestina označovat předjordánskou část Britského mandátu Palestina, tedy území bez omezení židovského osidlování.

⁴ Příloha č. 1.

⁵ Krupp, M., 1999, str. 74.

⁶ Zouplna, J., 2007, str. 25.

3 OBYVATELSTVO JIHOZÁPADNÍ ČÁSTI OSMANSKÉ SÝRIE

3.1 Vztahy mezi muslimy a Židy

3.1.1 Postavení Židů v islámské společnosti

Židé byli jako jinověrci muslimskou společností trpěni. Užívali status *dhimmí* nebo *ahl al dhimma*, což znamená *lid úmluvy*. Tento termín označoval muslimům poddané a islámským zákonem chráněné jinověrce. *Dhimmí* byli dle islámského zákona neplnoprávními obyvateli muslimského státu. Smlouva mezi muslimským vládcem a nemuslimskými obcemi, která určovala postavení jinověrců, se označuje jako *dhimma*. *Dhimmí* se ve smlouvě zavazují, že uznávají svrchovanost islámu, nadvládu islámského státu a souhlasí se svým podřízeným postavením. Symbolem tohoto podřízeného postavení bylo mnoho společenských omezení a *džizja*, což byla daň z hlavy, která se nevztahovala na muslimy. *Dhimma* zaručovala jinověrcům ochranu majetku a života, ochranu před vnějšími nepřáteli a náboženskou autonomii.⁷

Muslimové byli v osmanské Sýrii ještě v rámci možností ochotni tolerovat kulturně přizpůsobené arabsky mluvící sefardy či severoafrické a blízkovýchodní Židy. Na aškenázské Židy však pohlíželi s nepřátelstvím.⁸ Aškenázští Židé byli jako cizorodý západní element nuceni žít v ghettech a byli vystavováni posměchu či fyzickým útokům, a to i poté, co v roce 1864 získali v Osmanské říši ochranu britského konzula v Jeruzalémě.⁹ I přes toto nezáviděníhodné postavení počet aškenázských imigrantů v osmanské Sýrii rostl. Postavení evropských

⁷ Lewis, B., 2007, str. 190 – 200.

⁸ Sachar, H. M., 1999, str. 38.

⁹ Sachar, H. M., 1999, str. 38.

Židů se v osmanském feudálním režimu pod ochranou britského konzula pomalu, ale jistě zlepšovalo.¹⁰

Navzdory faktu, že Turci nebyli zrovna přátelští k Arabům jako neturecké menšině, bylo postavení muslimských Arabů v rámci islámské společnosti nesrovnatelně lepší, než postavení Židů, a to i těch, kteří požívali ochranu evropských konzulů. Také vztah Arabů k Turkům nebyl zrovna vřelý. Zejména po roce 1856, kdy byl vydán Říšský reformní dekret (*Islâhat Hatt-ı Hümayûnu*),¹¹ který pod tlakem západních mocností sliboval rovnost náboženství, tedy rovnost muslimů a nemuslimů, žijících v Osmanské říši.¹² Ještě více po roce 1869, kdy vešel v účinnost zákon o státním občanství. Ten zavedl jediné osmanské státní občanství bez ohledu na národnost a vyznání. Zmíněné zákony vydané pod tlakem západních mocností zlepšily postavení Židů a mírně ho tak přiblížily k postavení Arabů.¹³ K dalšímu mírnému zlepšení postavení Židů došlo po mladoturecké revoluci v roce 1908. Liberalizovaná osmanská vláda dokonce přislíbila Sionistické organizaci, že umožní otevření Palestinského úřadu v Jaffě. Nicméně pro Židy bylo stále výhodnější zůstat pod ochranou evropských konzulů a pouze malé množství Židů mělo osmanské občanství.

3.1.2 Židé a Arabové na prahu první světové války

Postavení Židů se výrazně zhoršilo po vypuknutí první světové války. Vstupem Turecka do války byla zrušena ochrana dohodových konzulů. Tisíce Židů, kteří tímto ztratili státní příslušnost, byli odsunuti do Egypta.¹⁴ Židé byli vystaveni represáliím, Anglo-palestinská banka byla

¹⁰ Sachar, H. M., 1999, str. 38.

¹¹ Reformní dekret z roku 1856 potvrdzoval například samosprávnost milletů, zakazoval diskriminaci v přístupu do státních úřadů. Dále vyhlášoval rovnost v příležitostech a povinnostech nebo svobodu vyznání. Více o reformním dekretu viz Kropáček, L., 2002, str. 58.

¹² Palmer, A., 1996, str. 136.

¹³ Parolin, G. P., 2009, str. 203-207.

¹⁴ Krupp, M., 1999, str. 67.

uzavřena a byl zakázán hebrejský tisk. Navzdory těmto zákazům však publikace stále vycházely a kulturní činnost se taktéž nepodařilo zcela utiřit.¹⁵ Arabové byli vyzýváni přímo vládou k nájezdům na židovské vesnice.¹⁶ Stovky Židů byly uvězněny nebo posílány do vyhnanství.¹⁷ Toto období bylo provázeno i četnými popravami Židů. Záměrem Kemala Paši¹⁸ byla totální likvidace židovského osídlení.¹⁹ Osmanská vojska beztrně konfiskovala židovské farmy a vojenští zběhové po tisících terorizovali židovské usedlíky, loupili jejich majetek a zabíjeli je. Tisíce arabských a židovských obyvatel zemřelo hladu na nemoci způsobené hladem.²⁰

Nespokojenosti podrobených národů Osmanské říše využili Britové. Na vojenských akcích proti Turkům se podíleli jak Arabové, tak Židé. Emír Abdulláh²¹ v obavě o osud dynastie svého otce, šarifa Mekky, Husajna ibn Alího,²² žádal již před válkou generála Kitchenera o pomoc a ochranu Britů před osmanskými vladaři.²³ Za tuto ochranu nabídl pomoc a podporu při vojenských operacích proti Turkům. V průběhu bojů první světové války tak vypuklo v červnu 1916 arabské povstání proti Osmanské říši, pod vedením Husajnových synů, Abdulláha a Fajsala.²⁴

¹⁵ Krupp, M., 1999, str. 67.

¹⁶ Sachar, H. M., 1999, str. 102.

¹⁷ Pojar, M., 2004, str. 35.

¹⁸ Kemal Paša, velitel osmanské čtvrté armády a vojenský guvernér Palestiny. Viz Sachar, H. M., 1999, str. 102.

¹⁹ Krupp, M., 1999, str. 67.

²⁰ Sachar, H. M., 1999, str. 102.

²¹ Abdulláh ibn Husajn se po první světové válce stal emírem Zajordánska, po skončení Britského mandátu králem Zajordánska a v roce 1949 králem Jordánska. Viz Schneer, J., 2011, str. 29-31.

²² Husajn ibn Alí, od roku 1908 do roku 1916 šarifem a emírem Mekky. V období od 1916 -1924 králem Hidžázu. Viz Schneer, J., 2011, str. 23.

²³ Sachar, H. M., 1999, str. 104-105.

²⁴ Fajsal ibn Husajn byl synem šarifa Husajna, vůdčí osobnost arabského povstání z roku 1916. Od roku 1920 králem Sýrie a po vyhnání ze Sýrie se stal v roce 1921 králem Iráku. Viz Schneer, J., 2011, str. 25.

Toto povstání bylo financováno Brity částkou přibližně 11 milionů liber.²⁵ Celkem se těchto vojenských akcí proti tureckým vojskům zúčastnilo 10 000 až 20 000 arabských bojovníků.²⁶ Zajímavé je, že se tak Husajn ibn Alí ani jeho synové nepřipojili k džihádu, který vyhlásil osmanský sultán jako chalífa státům dohody. Tímto činem se vlastně postavili arabští muslimové nejvyšší duchovní autoritě sunnitského islámu.²⁷

3.1.3 Židé a Arabové pod britskou nadvládou

Když v letech 1917 a 1918 Allenbyho armáda obsadila jihozápadní část osmanské Sýrie, jednalo se o nejzpuštěnější provincii Levanty. Země byla vyhladovělá spojeneckou blokádou, vypleněná a zruinovaná drancováním osmanské armády. Byl tu hladomor a epidemie, jež sužovaly místní obyvatelstvo.²⁸ Mnoho vesnic bylo opuštěných a zpustlých, ovocné stromy, olivovníky a pomerančové háje byly poškozené. Bezpečnost obyvatel, zdravotní péče ani zásobování potravinami nebylo zajištěno. Ekonomika byla zcela v rozkladu.²⁹

Britové zahájili reorganizaci státní správy a místní samosprávy a snažili se nastartovat ekonomiku země. Rychle museli zorganizovat zajištění potravin, čehož se ujaly většinou křesťanské a sionistické organizace. Britové rozdělili zemi na okresy, které byly řízeny britským vojenským guvernérem. Britští vojenští guvernéři jednali podle nařízení vydaných ústředním oddělením financí a spravedlnosti. Britští civilní úředníci působili na vyšších postech státní správy, Arabové a Židé sloužili na nižších úrovních.³⁰

²⁵ Zouplna, J., 2007, str. 51.

²⁶ Sachar, H. M., 1999, str. 105.

²⁷ Lewis, B., 2007, str. 298-299.

²⁸ Pojar, M., 2004, str. 37.

²⁹ Sachar, H. M., 1999, str. 123.

³⁰ Pojar, M., 2004, str. 37.

Teprve britská přítomnost a nahrazení zastaralého a nevyzpytatelného feudálního osmanského práva založeného na islámském náboženském právu *šaría* moderní legislativou anglosaského typu, anglickým zvykovým právem a spravedlností, poctivým a výkonným soudnictvím udělalo z Židů plnoprávné občany, zcela rovné muslimským Arabům. Z osmanského práva ponechali Britové pouze ty části, které řešily záležitosti půdy, a část civilního práva (osobního a náboženského charakteru) předali pod jurisdikci náboženských soudů jednotlivých náboženských komunit.³¹ Zrovnoprávnění Židé získali možnost zastávat úřady ve státní správě a místních samosprávách stejně jako muslimští Arabové, což bylo za vlády Osmanů téměř nemožné i pro Židy s osmanským občanstvím.

Je zcela zřejmé, že si v počátcích britské nadvlády většinou negramotní muslimští Arabové (například v roce 1920 navštěvovala školu méně než 2 % arabských dětí) neuvědomovali důsledek zrovnoprávnění s Židy.³² Jen úzký kruh arabské vládnoucí vrstvy, zvláště vzájemně soupeřící velkostatkářské rodiny Našašíbí, Dadžání a Husajní, měl důvod obávat se britské přítomnosti, zavedení práva, fungující státní správy a zrovnoprávnění Židů. Soupeřící rodiny palestinských *efendiů* Našašíbí a Husajní se zpočátku přetahovaly o civilní a duchovní úřady a snažily se získat co nevyhodnější pozice v nových podmínkách. Soupeření velkostatkářských rodin ochromovalo každé efektivní jednotné vystoupení jak proti sionistům, tak proti Britům. Proti Židům tak nevystupovalo žádné organizované arabské hnutí.³³

³¹ Sachar, H. M., 1999, str. 135.

³² Sachar, H. M., 1999, str. 166.

³³ Lebrecht, H., 1984, str. 65.

4 ŽIDOVSKÁ IMIGRACE DO PALESTINY

4.1 První alija (1881–1903)

První moderní vlnu židovské imigrace do Palestiny, známou jako první *alija*, tvořili zejména Židé z Ruska a Polska. Mnozí z příchozích této vlny pocházeli z ortodoxního rodinného prostředí.³⁴ Židovští přistěhovalci často utíkali před ruskými protižidovskými pogromy, které se odehrávaly v letech 1881 až 1914. Jednalo se asi o 25 000 uprchlíků.³⁵

Přistěhovalci se v nové zemi setkávali s různými obtížemi. Jedním z velkých problémů byla bažinatá půda zamořená malárií. Od dob Římanů se v této oblasti kácely lesy a tím odplavovala úrodná půda z horských pásem a údolí byla zamořena močály.³⁶ Na počátku osidlování byly podmínky velmi těžké, jelikož první osadníci neměli vhodné nářadí, museli se jen těžce sžívat s místním klimatem, trpěli mnoha nemocemi, včetně velmi rozšířené malárie. Život jim taktéž ztěžovaly turecké zákony, jež nařizovaly osadníkům odvody ve výši osminy celkového výnosu.³⁷ Dále turecké úřady omezovaly přistěhovalectví do země a taktéž regulovaly prodej půdy Židům.³⁸ Postupem času se ukázalo, že osadníci nebyli schopni přežít bez vnější pomoci, kterou poskytl například Edmond de Rothschild.³⁹ V letech 1884 až 1900 byla poskytnuta částka 6 milionů dolarů právě Edmondem de Rothschildem.⁴⁰

³⁴ Gerner, D. J., 1994, str. 13.

³⁵ Pojar, M., 2004, str. 30.

³⁶ Krupp, M., 1999, str. 34.

³⁷ Krupp, M., 1999, str. 34-35.

³⁸ Sachar, H. M., 1999, str. 44.

³⁹ Edmond Benjamin James de Rothschild podporoval od konce 19. století židovské osidlování Palestiny. Prováděl výkupy pozemků a zakládání zemědělských osad. Více o baronu Rothschildovi viz <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/biography/rothschild.html>, 20.6.2011.

⁴⁰ Pojar, M., 2004, str. 30.

4.2 Druhá alija (1904–1914)

Mezi 40 000 Židů, kteří přišli mezi léty 1904 a 1914 do Palestiny, byli zejména Židé z Ruska, Rumunska a východní Evropy.⁴¹ Mnozí z nich utíkali do Palestiny, aby unikli ruskému útlaku. Někteří se snažili vyhnout odvodům do carské armády. Mnozí z nově příchozích byli socialistickými sionisty.⁴² Zástupci druhé *aliji* v Palestině založili první politické strany, tisk v hebrejském jazyce a také zakládali první kolektivistické farmy, *kibucy*.⁴³ Prvním kibucem se tak stal *kibuc Deganja*.⁴⁴ Avšak jak píše Howard M. Sachar, i nesocialističtí přistěhovalci si uvědomili, že dokážou přežít, jen pokud spojí vlastní síly, své prostředky a podělí se o svou produkci.⁴⁵ V průběhu druhé imigrační vlny došlo k oživení hebrejštiny jako kulturního jazyka a stále více se začala hebrejšina prosazovat jako hovorový jazyk v židovských osadách.⁴⁶ V roce 1906 byla v Jaffě založena první hebrejská střední škola.⁴⁷

4.3 Třetí alija (1919–1923)

V rámci třetí přistěhovalecké vlny přišlo do Palestiny asi 35 000 přistěhovalců z Ruska, Polska, Rumunska, Litvy a z dalších zemí.⁴⁸ Většinou šlo o uprchlíky před revolucemi, občanskými válkami a pogromy. Centrální sionistickou organizací této vlny se stala *Hechaluc*.⁴⁹ Příslib vzniku Židovské národní domoviny v *Balfourově deklaraci*

⁴¹ Gilbert, M., 2002, str. 39.

⁴² Sachar, H. M., 1999, str. 87.

⁴³ Gilbert, M., 2002, str. 39.

⁴⁴ Krupp, M., 1999, str. 60.

⁴⁵ Sachar, M., 1999, str. 93.

⁴⁶ Krupp, M., 1999, str. 64.

⁴⁷ Gilbert, M., 2002, str. 41.

⁴⁸ Turner, E., 1991, str. 53.

⁴⁹ Hechaluc, hebresky pionýr či průkopník. Organizace vznikla v roce 1921 v Karlových Varech. V rámci organizace se pořádaly po celém Rusku, ale například i v Litvě, Rumunsku, Československu či v Německu výukové programy se studiem agrikultury. Ideálem bylo zakládání kolektivních osad. Více o organizaci Hechaluc, viz Sachar, H. M., 1999, str. 143-144.

z listopadu 1917 se stal jistě velkou inspirací a motivací pro židovské imigranty třetí *aliji*.⁵⁰ Imigranti pokračovali v rozvoji kolektivismu, zřizovali další *kibucy* a zakládali první *mošavy*.⁵¹ První *mošav* v Palestině vznikl v údolí *Jesreel*. Kromě *kibuců* a *mošavů* existovaly také různé individuální zemědělské farmy hospodařící nekolektivním způsobem.⁵²

4.4 Čtvrtá alija (1924–1928)

Čtvrtá imigrační vlna přivedla do Palestiny židovské přistěhovalce především z Polska. V roce 1924 vypukla v Polsku ekonomická krize, jež spolu s represemi polského režimu nejvíce postihla židovské řemeslníky a malé obchodníky.⁵³ Emigrace se tak stala jejich jedinou nadějí na nový život.⁵⁴ Do Palestiny tedy nepřicházeli rolníci, ale příslušníci střední třídy jako obchodníci, podnikatelé a intelektuálové, jejichž příchod do Palestiny znamenal silný impuls pro rozvoj zejména průmyslu a městských center.⁵⁵ Z dat růstu populace různých měst můžeme vidět, že přistěhovalci z této imigrační vlny se usazovali většinou ve městech. Populace Jeruzaléma a Haify se v tomto období zdvojnásobila. Stejně tak se čtvrtá *alija* podílela na nárůstu populace v Tel Avivu. V roce 1924 žilo v Tel Avivu 16 000 obyvatel, zatímco v roce 1929 to bylo již 46 000 obyvatel.⁵⁶ Celkový počet příchozích ve čtvrté *aliji* se odhaduje na 70 000

⁵⁰ Příloha č. 2.

⁵¹ Kibuc je zemědělská osada, ve které je praktikováno kolektivní vlastnictví. Mošav je zemědělskou osadou, která je tvořena soukromými farmami. Zemědělci se zde sdružují na práci, avšak při prodeji na rozdíl od kibuců jim připadal výtěžek z jejich práce. Více o kibucech a mošavech, viz Pojar, M., 2004, str. 32.

⁵² Pojar, M., 2004, str. 40.

⁵³ Krupp, M., 1999, str. 84.

⁵⁴ Sachar, H. M., 1999, str. 151.

⁵⁵ Durman, K., 1966, str. 190.

⁵⁶ Sachar, H. M., 1999, str. 151.

imigrantů.⁵⁷ Vedle Polska, Ruska a Rumunska zahrnovala čtvrtá *alija* i 8 000 Židů z Kavkazu.⁵⁸

4.5 Pátá alija (1929–1938)

V průběhu třicátých let se situace Židů v Evropě začala zhoršovat s nástupem Adolfa Hitlera k moci v roce 1933, přes Norimberské zákony vydané v roce 1935 až po německou anexi Rakouska a Československa.⁵⁹ Probíhající situace v Evropě byla důvodem masivní imigrace Židů do Palestiny, a to nejen z východní Evropy, ale taktéž z Německa či Rakouska.⁶⁰ Nejmohutnější příliv nastal v roce 1933, kdy do Palestiny přišlo 30 327 Židů. V roce 1934 to bylo 42 359 Židů a o rok později dosáhl příliv Židů v páté vlně svého maxima, a to 61 854 židovských přistěhovalců.⁶¹ Celkový počet židovských imigrantů od roku 1929 do roku 1938 činil 211 489 Židů.⁶² Nově příchozí pocházeli na rozdíl od předchozích imigračních vln ze středních a vyšších vrstev. Mnozí z nich byli lékaři, právníci či podnikatelé a přinesli do Palestiny židovský kapitál v hodnotě 63 milionů palestinských liber.⁶³

Židovské přistěhovalectví bylo v období páté *aliji* doprovázeno vzrůstem arabského nacionalismu. V dubnu roku 1936 vyhlásili Arabové generální stávkou jako protest proti dalšímu židovskému osidlování Palestiny. Do stávky se zapojily všechny palestinské politické strany pod

⁵⁷ Pojar, M., 2004, str. 40.

⁵⁸ Sachar, H. M., 1999, str. 151.

⁵⁹ Gerner, D. J., 1994, str. 17.

⁶⁰ Příloha č. 3.

⁶¹ Uvedená čísla zahrnují jen osoby registrované jako imigranti. Více o statistikách židovského přistěhovalectví, viz Justin, McCarthy: 1990. The Population of Palestine: Population History of the Ottoman Period ant he Mandate. Columbia University Press, New York

⁶² Příloha č. 4.

⁶³ Sachar, H. M., 1999, str. 176.

vedením Muhammada Amína al-Husajního. Svého cíle chtěly dosáhnout neplacením daní a bojkotem židovských výrobků.⁶⁴

Dne 7. května téhož roku se arabští představitelé sešli v Jeruzalémě a požadovali úplný zákaz židovské imigrace a prodeje půdy Židům. Po celé období docházelo k útokům na židovské domy, farmy a jednotlivce.⁶⁵ Situace v zemi byla velmi znepokojující. V reakci na arabské stávky a útoky byla do Palestiny vyslána *Peelova komise*, aby vyšetřila příčiny nepokojů.⁶⁶

Výsledkem *Peelovy vyšetřovací komise* bylo navržení řešení v podobě rozdělení Palestiny na arabský a židovský stát.⁶⁷ Dále bylo královskou komisí doporučeno, aby se snížily kvóty pro židovskou imigraci na 12 000 osob za rok. Takto měly snížené kvóty trvat po dobu pěti let.⁶⁸ Zatímco Židé návrh *Peelovy komise* na rozdělení Palestiny s výhradami přijali,⁶⁹ představitelé palestinských Arabů na druhé straně návrh zcela odmítli a na konci roku 1937 vyvstaly nové nepokoje, které byly razantně potlačeny britskou mandátní správou. Arabské nepokoje však trvaly dál. Po celé Palestině docházelo k útokům na židovské civilisty, jejich farmy a na britské vojáky. Bylo zničeno letiště v Lyddě či poškozeny železniční trasy. Britové v reakci na násilnosti přistupovali k přísným trestům. To dokládá počet vykonaných poprav za rok 1938, kdy bylo popraveno 54 osob.⁷⁰

⁶⁴ Schulze, R., 2007, str. 122.

⁶⁵ Gilbert, M., 2002, str. 93.

⁶⁶ Více o královské vyšetřovací komisi, viz Sachar, H. M., 1999, str. 181-182.

⁶⁷ Příloha č. 5.

⁶⁸ Gilbert, M., 2002, str. 100.

⁶⁹ Židům se nelíbila především malá rozloha židovského území a ztráta Jeruzaléma, jež měl být pod britskou kontrolou. Sachar, H. M., 1999, str. 185 – 188.

⁷⁰ Sachar, H. M., 1999, str. 190.

4.6 Alija Bet (1939-1948)

Po dlouhém období nepokojů a snaze vyřešit situaci v Palestině vyšla v roce 1939 tzv. *Bílá kniha*.⁷¹ Dokument uváděl, že do deseti let by měl vzniknout nezávislý palestinský stát, který měl být řízen a spravován na základě proporcionálního zastoupení jednotlivých etnicko-náboženských skupin. Dále byl omezen prodej půdy Židům a zavedeny kvóty pro židovskou imigraci.⁷² Do května roku 1944 měla být umožněna imigrace 75 000 Židů a dále pak měl být umožněn vstup dalším 25 000 židovským uprchlíkům. Po uplynutí daného pětiletého období měla o židovském přistěhovalectví rozhodovat vládní většina, kterou by tvořili palestinští Arabové.⁷³

Omezování židovského přistěhovalectví na pozadí druhé světové války se stalo osudným mnoha lidem. S tím, jak vzrůstala perzekuce Židů v Evropě, vzrůstala i potřeba emigrace. Ve chvíli, kdy se v Evropě rozšířily nacistické rasové zákony, snažili se Britové o úplné zastavení židovského přistěhovalectví do Palestiny. Restrikce vedly následně k tomu, že přistěhovalecká vlna, která probíhala v období druhé světové války a po ní, byla většinou ilegální. Židovské organizace, například *Mosad le-Alija Bet*,⁷⁴ byly založeny, aby řídily činnost ilegálního přistěhovalectví.⁷⁵ Z počátku druhé světové války probíhala ilegální imigrace zejména z Řecka, Rumunska a Bulharska.⁷⁶ Britové však poté vyvíjeli na tyto země tlak, aby nedovolovaly Židům vycestovat do Palestiny po Dunaji, Jaderském či Egejském moři.⁷⁷ Později tyto země

⁷¹ Dne 17. května 1939 vydala britská vláda tzv. MacDonalduvu Bílou knihu, v níž označil vytvoření Židovské národní domoviny za dokončené. Viz Zouplna, J., 2007, str. 40.

⁷² Gilbert, M., 2002, str. 109.

⁷³ Gilbert, M., 2002, str. 109.

⁷⁴ Výbor pro imigrační vlnu B, viz Krupp, M., 1999, str. 100.

⁷⁵ Krupp, M., 1999, str. 100.

⁷⁶ British Survey of Palestine, str. 214. Dostupné na:

<http://www.palestineremembered.com/Articles/A-Survey-of-Palestine/Story6655.html>, 10.4.2012.

⁷⁷ Gilbert, M., 2002, str. 110.

nahradila Itálie, kde se začali shromažďovat emigranti zejména z Německa a Rakouska.⁷⁸ Počty ilegálních židovských přistěhovalců, kterým se podařilo dosáhnout Palestiny a nebyli na cestě zadrženi a internováni, se odhaduje na 25 000 Židů.⁷⁹

Celkový počet židovských přistěhovalců, kteří byli řádně registrováni jako imigranti v Palestině v období od roku 1939 do roku 1945, činil 61 796.⁸⁰

⁷⁸ British Survey of Palestine, str. 214. Dostupné na:
<http://www.palestineremembered.com/Articles/A-Survey-of-Palestine/Story6655.html>,
10.4.2012.

⁷⁹ Gilbert, M., 2002, str. 113.

⁸⁰ Příloha č. 6.

5 EKONOMICKÁ SITUACE V PALESTINĚ

5.1 Průmyslová výroba a obchod

Blízký východ včetně Palestiny v 19. století výrazně ekonomicky zaostával za západní i východní Evropou, a to dokonce tak, že byl ekonomicky slabší než v 16. století.⁸¹ V arabských oblastech nastal ještě větší hospodářský úpadek než v oblastech tureckých.⁸² Osmanská říše musela vydávat stále vyšší prostředky na modernizaci armády a správu říše, aby se alespoň částečně vyrovnala evropským zemím.⁸³ Osmanské hospodářství negativně ovlivňovala vysoká inflace a prudký vzestup cen. Zahraniční obchod Osmanské říše se nedokázal vyrovnat se ztrátou výsadního postavení v tranzitním obchodu. Osmanská říše tak přišla o značnou část celních příjmů a stále více zaostávala v zemědělství, průmyslu i dopravě. Na zaostávání osmanské ekonomiky měl vliv i prudký pokles obyvatel. Pokles počtu obyvatel se projevil nejenom ve městech, ale i na venkově. Za pozornost stojí skutečnost, že v roce 1800 byl počet obyvatel osmanské Sýrie, jejíž součástí bylo i území, které označují jako Palestina, nižší než v roce 1600.⁸⁴

Osmanská říše neměla v 19. století prakticky co nabídnout nejenom Evropě, ale ani Íránu či Indii. Obecně lze říci, že o osmanské zboží nebyl zájem. Evropské zboží vytlačilo z trhu mnoho domácích výrobců. Na obchodu s evropskými produkty profitovali zejména křesťanští obyvatelé Osmanské říše.⁸⁵

Osmanská říše byla ve finančním světě považována za rizikovou oblast, proto získávala finanční půjčky za velmi nevýhodných podmínek. Osmanská vláda kryla z těchto velmi drahých půjček běžné rozpočtové

⁸¹ Lewis, B., 2007, str. 252.

⁸² Lewis, B., 2007, str. 253.

⁸³ Owen, R., 1993, str. 100.

⁸⁴ Lewis, B., 2007, str. 252.

⁸⁵ Lewis, B., 2007, str. 252.

výdaje a nevýdělečné, celospolečensky prospěšné projekty (např. budování komunikací), což vedlo až k tomu, že nebyla schopna dluh umořovat a dokonce ani splácet úroky. To způsobilo, že se osmanská ekonomika dostala zcela pod kontrolu zahraničních věřitelů.⁸⁶ Jen zásah zahraničních věřitelů umožnil řešit státní bankrot a hospodářský chaos. Veškeré ekonomicky výnosné aktivity byly pod kontrolou cizinců a příslušníků náboženských menšin, tj. křesťanů a Židů. Jediné hospodářské odvětví, které zcela neovládli cizinci, křesťané a Židé, bylo zemědělství.

Životní úroveň muslimského obyvatelstva zůstávala stejná nebo se zhoršovala. Vliv centrální osmanské vlády byl stále menší. Ve střední a jižní části osmanské Sýrie jednali místodržící jmenovaní osmanskou vládou jako nezávislí panovníci, kteří uznávali sultána spíše jen formálně a soupeřili o moc s místními kmenovými a feudálními náčelníky.⁸⁷

5.2 Zemědělství

Jihozápadní část osmanské Sýrie podobně jako později předjordánská část Britského mandátu Palestina, měla svoji ekonomiku založenou na zemědělství, a proto mělo vlastnictví a užívání zemědělské půdy zásadní politickou a sociální roli. Většina zemědělské půdy byla trvale užívána malou skupinou privilegovaných rodin. Pozemkové právo užívané na území Britského mandátu Palestina bylo mírně upravené pozemkové právo osmanské. Jihozápadní část osmanské Sýrie byla územím, které muslimové dobyli, proto byla veškerá půda ve vlastnictví osmanského vládce, tedy ve vlastnictví Osmanské říše.

Většina, přesněji 70 % muslimských Arabů, se živila zemědělstvím. Muslimští Arabové, kteří tvořili nejzaostalejší část palestinské populace, pěstovali obilí, zeleninu, olivy a tabák.⁸⁸ Třetina z nich byli drobní nájemci

⁸⁶ Owen, R., 1993, str. 101 – 109.

⁸⁷ Lewis, B., 2007, str. 273.

⁸⁸ Pojar, M., 2004, str. 41.

půdy, feláhové, kteří hospodařili na pozemcích o rozloze menší než 0,1 km². Feláhové byli většinou velmi zadlužení. Dlužili ohromné částky rodinám, které měly rozsáhlé pozemky v trvalém užívání, za britské vlády potom ve vlastnictví. Museli odvádět 30 až 50 % své úrody jako nájem.⁸⁹ Například v roce 1929 dosáhla zadluženost palestinských feláhů 2 milionů palestinských liber.⁹⁰

V 19. století, jak popisuje Ariel Avneri, zde byla situace opravdu alarmující. Zanedbané vodní zdroje, plantáže vykořeněné a vypálené, roviny přeměněné v bažinatá území. Po staletí v této oblasti probíhalo masivní odlesňování, jehož důsledkem byla významná eroze, a celá země byla velmi zanedbána. Na počátku se vědci domnívali, že destrukce oblasti byla zapříčiněna změnou klimatických podmínek, ale po několika vědeckých průzkumech, v rámci kterých probíhala různá měření, došli k závěru, že za stavem stojí obyvatelé země.⁹¹

V druhé polovině 19. století se evropské mocnosti začaly přímo angažovat ve vnitřních záležitostech Blízkého východu, což umožnilo pozitivní změny v mnoha hospodářských oblastech. Jednou z nich bylo i rozšíření plochy zemědělské půdy. To v praxi znamenalo, že se začaly obdělávat i pozemky, které ležely celá staletí ladem.⁹²

⁸⁹ Sachar, H. M., 1999, str. 155.

⁹⁰ Metzer, J., 2002, str. 110.

⁹¹ Avneri, A., 1982, str. 38.

⁹² Lewis, B., 2007, str. 261.

6 ANALÝZA DOPADU ŽIDOVSKÉ IMIGRACE NA ARABSKÉ OBYVATELSTVO PALESTINY

6.1 Vliv židovské přítomnosti na kvalitu a dostupnost zdravotní péče

Z britského průzkumu shrnutého v publikaci *British Survey of Palestine* vyplývá, že před rokem 1918 neexistovala na palestinském území státně organizovaná zdravotnická péče.⁹³ To ostatně dokládá počet dvou tureckých nemocnic v celé Palestině, a to v Jeruzalémě a Jaffě, a počet pěti lékařů ve venkovské oblasti.⁹⁴ Arabská populace v této oblasti byla sužována epidemiemi malárie, neštovic, tyfu a cholery.⁹⁵ Mark Tessler popisuje situaci místního chudého obyvatelstva v 19. století jako velmi neutěšenou. Rozsáhlé malarické močály, nedostatek pitné vody či vody ke koupání, absence hygieny a rozmanité stravy, to vše značně přispívalo k šíření chorob. Dalším faktorem, jenž nahrával dle Tesslera k masivnímu šíření nemocí v Palestině, byl fakt, že se oblast nacházela na cestě k poutním místům islámu, například do Mekky.⁹⁶

V období turecké nadvlády a mnohdy ještě ve 20. století se místní obyvatelstvo spoléhalo na svou tradiční přírodní medicínu jako bylinkářství, pouštění žilou, vypalování ran a podobně.⁹⁷ S příchodem Britů a Židů, kteří položili základy organizované zdravotnické péči, se postupně arabské obyvatelstvo naučilo využívat lékařské péče. Začal se zvyšovat počet lékařů, nemocnic či klinik. Jednotlivé kliniky se specializovaly na boj s rozšířenými nemocemi. Například *Hadassah Eye*

⁹³ *British Survey of Palestine*, str. 609. Dostupné na: <http://www.palestineremembered.com/Articles/A-Survey-of-Palestine/Story7054.html>, 15.3.2011.

⁹⁴ Shepherd, N., 2000, str. 28.

⁹⁵ *British Survey of Palestine*, str. 609. Dostupné na: <http://www.palestineremembered.com/Articles/A-Survey-of-Palestine/Story7054.html>, 15.3.2011.

⁹⁶ Tessler, M., 1994, str. 123-124.

⁹⁷ Abu-Rabia, A., 2005, str. 421.

Clinic v Jeruzalémě se soustředila na boj s rozšířeným *trachomem*.⁹⁸ Očním chorobám a zejména výše zmíněnému trachomu se věnovaly taktéž nemocnice založené mandatorní vládou v Gaze, Ramle, Nábulusu a dalších městech.⁹⁹ Touto oční chorobou trpěly z počátku Britského mandátu až dvě třetiny arabských a třetina židovských dětí.¹⁰⁰

6.1.1 Dostupnost lékařské péče

Můžeme zde porovnat dostupnost lékařské péče dle počtu lékařů na počet obyvatel se sousedním Zajordánskem. V Zajordánsku dlouhodobě působilo jen osm lékařů, zatímco v Palestině ve stejném období, tedy v letech 1921-1946, působilo vedle menšího počtu arabských lékařů i 2 250 lékařů židovských.¹⁰¹ Zajordánsko mělo dle odhadů z roku 1947 přibližně 400 000 obyvatel. To znamená, že jeden lékař připadal na 50 000 obyvatel Zajordánska.¹⁰² Z tohoto výpočtu lze předpokládat, že lékařská péče byla pro běžné obyvatele Zajordánska prakticky nedostupná. V roce 1946 žilo v Palestině dle odhadů 1 942 349 obyvatel.¹⁰³ To znamená, že na jednoho lékaře připadalo přibližně 863 obyvatel Palestiny, a to včetně Arabů. V Zajordánsku připadal jeden lékař na 58 krát více obyvatel než v Palestině, a to navíc na 3,5 krát větším území.

Ministerstvo zdravotnictví se zaměřilo zejména na zajištění dostupné nemocniční a sociální péče pro arabské obyvatelstvo, ale smluvní lékaři ministerstva zdravotnictví zajišťovali lékařskou péči i v blízkém okolí jejich domovských měst. Za pozornost stojí skutečnost, že

⁹⁸ Trachom je infekce oka způsobená bakterií *Chlamydia Trachomatis*. Pokud se neléčí, vede k trvalé slepotě. Více o nemoci, viz <http://www.who.int/topics/trachoma/en/>, 16.4.2012.

⁹⁹ Abu-Rabia, Aref: (2005). *Indigenous practices among Palestinians for healing eye diseases and Inflammations*. Dostupné na: <http://ddd.uab.cat/pub/dynamis/02119536v25p383.pdf>, 10.6.2011.

¹⁰⁰ Shepherd, N., 2000, str. 126.

¹⁰¹ Kanievsky, I., 1947, str. 36.

¹⁰² Aruri, N. H., 1972, str. 49.

¹⁰³ McCarthy, J., 1990, str. 35.

arabští lékaři provozovali své praxe pouze ve městech, a to i když čtvrtina z nich byli smluvní lékaři ministerstva zdravotnictví, na venkově nepůsobil ani jeden arabský lékař. Naopak se zvyšujícím se židovským osídlením Palestiny neustále rostl počet židovských lékařů, kteří provozovali své praxe na venkově.¹⁰⁴ Služeb těchto lékařů využívalo i venkovské arabské obyvatelstvo.¹⁰⁵ To využívalo i kliniky financované ze židovského zdravotního pojištění *Kupat Cholim*,¹⁰⁶ které byly budovány mimo města. Židovské zdravotní pojišťovny a jejich zdravotničtí pracovníci a smluvní lékaři zajišťovali lékařskou péči i v odlehlých venkovských oblastech.¹⁰⁷

Židovská zdravotní pojišťovna *Kupat Cholim* byla zřizovatelem šesti nemocnic, osmi zotavoven a sanatorií, osmi městských poliklinik, 315 venkovských klinik a zdravotních stanic, sedmi rentgenových stanic, 161 lékáren, 27 zubních ordinací, 30 elektroléčebných zařízení, dvou dětských center a jednoho centra pro hygienu a prevenci.¹⁰⁸

Někteří arabští dělníci byli členy odborové organizace Palestinský dělnický svaz. To jim, stejně jako jejich židovským kolegům, umožnilo být zároveň členy některé zaměstnanecké zdravotní pojišťovny *Kupat Cholim* a mít tak zajištěnu bezplatnou nebo levnější lékařskou péči smluvních lékařů. Většina arabských dělníků ale nedůvěřovala systému zdravotního pojištění a preferovala přímé platby u lékaře. Některí velcí židovští zaměstnavatelé jako *Palestine Potash Ltd.*, Palestinská elektrická společnost či cementářská společnost *Nešer* platili svým přibližně 1 500 arabským zaměstnancům stejně jako zaměstnancům židovským

¹⁰⁴ Kanievsky, I., 1947, str. 36.

¹⁰⁵ Kanievsky, I., 1947, str. 36.

¹⁰⁶ Kupat Cholim je zdravotní pojišťovna v Izraeli. Byla založena v roce 1912, kdy měla 150 členů. V roce 1946 vzrostl počet členů na 288 145 osob. Více o Kupat Cholim, viz Kanievsky, I., 1947, str. 31.

¹⁰⁷ Kanievsky, I., 1947, str. 36.

¹⁰⁸ Kanievsky, I., 1947, str. 33.

zdravotní pojištění a ti pak mohli využívat bezplatně zdravotnická zařízení židovských zdravotních pojišťoven.¹⁰⁹

Židovské zdravotní pojišťovny ve spolupráci s americkou ženskou sionistickou organizací *Hadassah*¹¹⁰ postavily dvě zdravotní centra pro Araby i Židy, jedno na jihu v Dorotu a jedno na severu v Amiru. V těchto zdravotních centrech byla zřízena i dětská centra, ve kterých se léčily oční infekce, kožní nemoci a hlavně malárie. Jednalo se o nemoci, jejichž léčba byla zanedbávána.¹¹¹ Ženská sionistická organizace *Hadassah*, jež byla primárně založena pro potřeby židovských imigrantů, byla využívána i arabskou populací. Arabové byli například léčeni na klinice pro pacienty s tuberkulózou v Safedu či na Radiologickém institutu v Jeruzalémě. *Hadassah* dále poskytovala sociální péči a podporu arabským dětem a matkám.¹¹²

Důsledkem zdravotní a hygienické osvěty, následného zvýšení hygienických standardů a také důsledkem zpřístupnění kvalitní lékařské péče a léků židovskému i arabskému obyvatelstvu Palestiny bylo výrazné snížení úmrtnosti rodiček, novorozenců a dětí a také výrazné snížení výskytu endemických chorob.

Vysoušení močálů, které byly v této oblasti ideálním prostředím pro rozmnožování komárů rodu *Anopheles*, mělo významný dopad na snížení počtu osob trpících malárií. Několik sionistických organizací se připojilo v roce 1920 k programu ozdravení země, který měl řešit odvodnění všech malarických bažin, jež se nacházely tři kilometry západně a dva kilometry východně od každé židovské osady, tedy v doletu komárů rodu *Anopheles*. Odstranění zdrojů malárie nemělo pouze přímý dopad na

¹⁰⁹ Kanievsky, I., 1947, str. 37.

¹¹⁰ *Hadassah* je ženská sionistická zdravotnická organizace, jež byla založena v roce 1912 Henriettou Szold. Cílem této organizace bylo poskytování zdravotnické péče, vzdělávání sester v Palestině. Více o organizaci *Hadassah*, viz www.hadassah.org, 12.4.2011.

¹¹¹ Kanievsky, I., 1947, str. 36.

¹¹² Palestine Royal Commission Report, 1937, str. 129. Dostupné na: <http://unispal.un.org/pdfs/Command5479.pdf>, 25.5.2011.

zlepšení podmínek v židovských osadách. Díky těmto zásahům se zlepšily podmínky i v arabských vesnicích.¹¹³ V příloze č. 7 můžeme vidět celkové rozlohy vysoušených oblastí.¹¹⁴ Tyto aktivity židovských osadníků spolu s výše zmíněnou lékařskou péčí pomohly výrazně snížit počet lidí nakažených malárií. V roce 1946 byl v Palestině počet osob nakažených malárií desetkrát nižší než v roce 1935.¹¹⁵

Podobně přispělo efektivní využití moderních technologií a hydrologických poznatků při vrtání hlubokých studní nebo získávání podzemní vody pomocí artézských studní a následné zvýšení dostupnosti kvalitní pitné vody spolu s dostupnou kvalitní lékařskou péčí k výraznému snížení počtu osob nakažených tyfem. V roce 1946 byl počet nakažených tyfem v Palestině sedmkrát nižší než v roce 1935.¹¹⁶

6.1.2 Úmrtnost

Dalším ukazatelem zlepšení životních podmínek v Palestině bylo snížení úmrtnosti, a to i kojenecké úmrtnosti jak v židovské, tak v arabské populaci.

Celkově se v Palestině snížila úmrtnost z 25 ‰ v roce 1923 na 12,3 ‰ v roce 1946, tedy asi na polovinu. Úmrtnost v židovské populaci se snížila z 14,7 ‰ v roce 1923 na 6,4 ‰ v roce 1946, tedy opět téměř o polovinu. Taktéž úmrtnost v muslimsko-arabské populaci se snížila téměř o polovinu z 28,7 ‰ v roce 1923 na 15,9 ‰ v roce 1946. Došlo i k výraznému snížení kojenecké úmrtnosti, a to bez ohledu na etnickou či náboženskou příslušnost. Kojenecká úmrtnost v židovské populaci se snížila ze 144 ‰ v roce 1925 na 44 ‰ v roce 1943, tedy zhruba na úroveň USA 40 ‰ či Velké Británie 49 ‰. Kojenecká úmrtnost v arabské

¹¹³ Sufian, M., S., 2007, str. 139-140.

¹¹⁴ Příloha č. 7.

¹¹⁵ Kanievsky, I., 1947, str. 38.

¹¹⁶ Kanievsky, I., str. 39.

populaci se snížila ze 192 ‰ v roce 1925 na 113 ‰ v roce 1943, což je snížení téměř o polovinu.¹¹⁷

Kojenecká úmrtnost v arabské populaci Palestiny se může na první pohled zdát vysoká, ale když ji porovnáme s kojeneckou úmrtností v Egyptě, Iráku či Zajordánsku, zjistíme, že je přibližně poloviční než v uvedených zemích, a že byla srovnatelná či nižší než kojenecká úmrtnost například v Bulharsku (139 ‰) či Maďarsku (121 ‰).¹¹⁸

Je nezpochybnitelné, že židovská přítomnost v Palestině přispěla ke zlepšení životních, hygienických a zdravotních podmínek arabského obyvatelstva. Pravdou je, že Britové vytvořili vhodné podmínky pro rozvoj palestinské ekonomiky a pro zvyšování životní úrovně všech částí palestinského obyvatelstva. Nicméně peníze britských daňových poplatníků do zlepšení podmínek obyvatel Palestiny nebyly investovány. Prioritou byly investice do zajištění bezpečnosti. Ke konci mandátního období byly vládní výdaje na bezpečnost pětikrát vyšší než na školství. Běžně činil roční podíl na zdravotnictví a školství 7 % všech vládních výdajů, často byl však jen poloviční.¹¹⁹ Například v roce 1935 bylo různými židovskými organizacemi vydáno 350 000 liber na zdravotnické projekty. V příloze č. 8 můžeme vidět, že výdaje na zdravotnictví z palestinského rozpočtu činily 194 632 liber za období 1935-1936.¹²⁰

Do palestinského zdravotnictví šly prostředky získané výběrem daní od palestinských daňových poplatníků, a to zejména židovských. Howard M. Sachar zmiňuje, že na konci prvního desetiletí Britského mandátu tvořil podíl Židů na příspěvcích k veřejným příjmům 45 %. Z vládních nákladů však nejvíce profitovali Arabové.¹²¹ Přitom v roce

¹¹⁷ Kanievsky, I., 1947, str. 9.

¹¹⁸ Kanievsky., 1947, str. 9.

¹¹⁹ Shepherd, N., 2000, str. 127.

¹²⁰ Příloha č. 8.

¹²¹ Sachar, H. M., 1999, str. 136.

1931 tvořili palestinští Arabové 81 % obyvatelstva země. Je tedy zřejmé, že se na veřejných pracích podíleli větší měrou než Židé.¹²²

Rozvoj a prosperita Palestiny stejně jako rostoucí životní úroveň v Palestině byly podmíněny židovskou přítomností a židovským kapitálem, ne přítomností západní velmoci. Právě židovské obyvatelstvo obohacené evropským vzděláním, znalostmi, zkušenostmi a finančními prostředky bylo schopno významnou měrou přispět k rozvoji Palestiny. Důkazem tohoto faktu nám může být odlišný vývoj v okolních arabských zemích, které byly stejně jako Palestina pod kontrolou západních velmocí. Můžeme tak možná říci, že Židé de facto dotovali zlepšení zdravotní péče, snížení výskytu mnoha chorob, snížení úmrtnosti a prodloužení střední délky života arabské části obyvatel Palestiny.

6.2 Růst palestinské ekonomiky a její vliv na arabské obyvatelstvo

6.2.1 Průmyslová produkce, růst počtu firem a růst zaměstnanosti

Před první světovou válkou existovalo v Palestině 1 236 průmyslových podniků s celkovým kapitálem ve výši přibližně 1 000 000 liber. Do roku 1928, kdy došlo k inventarizaci průmyslu, se počet průmyslových podniků zvýšil o 83 %. Tedy na 2 269 průmyslových podniků s celkovým kapitálem ve výši 2 500 000 liber, což znamenalo 2,5 násobek předválečného kapitálu. Tento nárůst byl způsoben importem židovského kapitálu a židovskou imigrací.¹²³

V Palestině se prudce rozvíjel zejména lehký průmysl, ale dobrých výsledků dosahoval i průmysl těžký. Zejména se dařilo v oblasti těžby cementu, po kterém byla díky rozvoji výstavby židovských sídlišť velká

¹²² Sachar, H. M., 1999, str. 136.

¹²³ Kanievsky, I., 1947, str. 6.

poptávka. Růst palestinského průmyslu dobře charakterizuje růst počtu firem, růst počtu zaměstnanců v průmyslu, růst průmyslové produkce a výše investovaného kapitálu.

V roce 1922 existovalo v Palestině 1 850 průmyslových podniků a rukodělných dílen, které zaměstnávaly 4 750 lidí. To znamená, že průměrný palestinský podnik zaměstnával 2 až 3 zaměstnance. Tyto podniky vyprodukovaly v roce 1922 zboží v hodnotě 500 000 palestinských liber, což v průměru odpovídá 270 palestinským libram na podnik za rok nebo 105 palestinským libram na osobu a rok ¹²⁴

V roce 1937 vzrostl počet průmyslových podniků a rukodělných dílen na 5 606, což byl 200% nárůst a počet zaměstnanců se zvýšil na 30 040 lidí, a to byl dokonce nárůst o 530 %. Průměrný počet zaměstnanců jedné firmy se zvýšil z dvou až tří zaměstnanců na pět zaměstnanců. Palestinské průmyslové podniky vyprodukovaly v roce 1937 zboží v hodnotě 9 109 000 palestinských liber, a to je nárůst produkce o 1 700 %.¹²⁵

V průměru tedy jeden palestinský podnik vyprodukoval za rok zboží v hodnotě 1625 palestinských liber za rok a každý zaměstnanec vyprodukoval zboží v hodnotě 303 palestinských liber. Výše uvedená čísla znamenají, že průměrný palestinský podnik po 100% nárůstu počtu zaměstnanců zvýšil hodnotu své produkce o 1 700 %. Za 15 let se v Palestině ztrojnásobila hodnota práce průmyslového pracovníka.

V roce 1946 vzrostl počet židovských průmyslových podniků a rukodělných dílen na 7 350. Oproti roku 1937 to byl 31% nárůst. Počet zaměstnanců v průmyslu se zvýšil na 57 000 osob, to znamenalo nárůst o 90 % oproti roku 1937. Průměrný počet zaměstnanců jedné firmy se v roce 1946 zvýšil na sedm až osm zaměstnanců. Palestinské průmyslové podniky vyprodukovaly v roce 1946 zboží v hodnotě 65

¹²⁴ Kanievsky, I., 1947, str. 7.

¹²⁵ Kanievsky, I., 1947, str. 7.

milionů palestinských liber. To znamená nárůst průmyslové produkce o 615 % oproti roku 1937. V průměru tedy v roce 1946 jeden palestinský podnik vyprodukoval za rok zboží v hodnotě 8 845 palestinských liber za rok a každý zaměstnanec vyprodukoval zboží v hodnotě 1 140 palestinských liber. Výše uvedená čísla znamenají, že průměrný palestinský podnik po 30% nárůstu počtu zaměstnanců zvýšil hodnotu své produkce o 615 % oproti roku 1937. Za 9 let se v Palestině téměř zčtyřnásobila průměrná roční hodnota práce průmyslového pracovníka proti roku 1937. V roce 1946 byl v Palestině investován kapitál ve výši 30 milionů palestinských liber. Oproti roku 1937 je to o 160 % více.¹²⁶

Růst palestinské ekonomiky byl závislý zejména na investicích židovských imigrantů, vliv mezinárodní ekonomiky na ekonomiku palestinskou byl pouze minimální.¹²⁷

6.2.2 Investovaný kapitál

V roce 1922 byl v Palestině investován kapitál v průmyslu a rukodělné výrobě ve výši 600 000 palestinských liber. V roce 1937 to bylo ve stejném odvětví 11 637 000 palestinských liber. To je o 1 800 % více než v roce 1922. V roce 1937 byl odhadnut počet obyvatel Palestiny na 1 383 000 osob. To znamená, že 2,2 % palestinských obyvatel pracovalo v průmyslu.¹²⁸ Příliv židovského kapitálu výrazně stimuloval arabské hospodářství. Palestinští Arabové získávali finanční prostředky za prodej půdy Židům, stejně jako za prodej zemědělských produktů či stavebních materiálů. Židé kupující půdu od Arabů museli navíc platit 15 až 20 % nákupní ceny jako kompenzaci feláhům.¹²⁹

¹²⁶ Kanievsky, I., 1947, str. 7.

¹²⁷ Zouplna, J., 2007, str. 32.

¹²⁸ Kanievsky, I., 1947, str. 7.

¹²⁹ Stein, K. W., 1984, str. 26.

Židé platili Arabům za služby, vypláceli mzdy arabským zaměstnancům, kteří pracovali na židovských farmách a v židovských firmách, platili nájem arabským vlastníkům nemovitostí. Na stavbách nových městských center našlo uplatnění velké množství arabských stavebních dělníků. Arabové pracovali v lomech a ve výrobnách cementu, které dodávaly stavební materiál na stavbu nových měst a městských částí.¹³⁰ Například v roce 1925 dosáhly židovské investice ve výstavbě částky 1 500 000 milionů palestinských liber, což bylo více než 70 % všech investic v Palestině.¹³¹ Arabská střední a vyšší třída investovala ve velké míře prostředky získané od Židů do pěstování citrusů, tyto investice se v období 1918 až 1935 zečtyřnásobily.¹³² Například v roce 1936 investovali Arabové do pěstování citrusů 6 500 000 palestinských liber.¹³³

Finanční prostředky získané od Židů umožnili Arabům zakládat nové podniky vyrábějící široké spektrum spotřebního zboží. Do té doby byla arabská průmyslová výroba zaměřena téměř výhradně na domácí výrobu mýdla, olivového oleje a textilu. Nové arabské podniky se zaměřily na průmyslovou výrobu mýdla, cihel a dlaždic, cigaret a tabákových výrobků, bavlněných, vlněných a hedvábných textilií, oděvů, cukrovinek, dále také hřebíků a vápna.¹³⁴

Rostoucí palestinsko-arabská ekonomika stimulovaná růstem palestinsko-židovské ekonomiky a přílivem židovského kapitálu vytvářela finanční prostředky, které mohly být investovány do obchodu a dopravy. Tyto arabské finance umožnily založení dvou prvních čistě arabských

¹³⁰ Kanievsky, I., 1947, str. 7.

¹³¹ Segev, T., 2001, str. 237.

¹³² Sachar, H. M., 1999, str. 166.

¹³³ Avneri, A., 1982, str. 261-262.

¹³⁴ Palestine Royal Commission Report, 1937, str. 126. Dostupné na:
<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/88A6BF6F1BD82405852574CD006C457F>, 17.5.2011.

bank.¹³⁵ Podíl arabských podniků na palestinské průmyslové výrobě vzrostl ve 30. letech 20. století o 25 %.¹³⁶

Přibližně v roce 1936 upevnil židovský průmysl své pozice na palestinském trhu a začal pomalu expandovat na egyptský, libanonský, syrský, zajordánský a jihoafrický trh. Palestina zažívala prudký hospodářský růst, na rozdíl od zbytku světa, který se nacházel v hluboké hospodářské depresi.¹³⁷

6.2.3 Pátá alija a její přínos pro rozvoj Palestiny

Růst palestinské průmyslové výroby v druhé polovině třicátých let je spojován s židovskými imigračními vlnami z nacistického Německa. Před nástupem nacistů k moci nikdy nepřesáhl počet německých, rakouských či československých imigrantů do Palestiny 2,5 % ročního množství všech přistěhovalců. V roce 1933 tvořili němečtí imigranti 25 % všech přistěhovalců do Palestiny. O rok později to bylo již 35 % a v roce 1938 vzrostl podíl německých imigrantů na 55 %. Vzhledem k situaci Židů v Evropě v roce 1939 dosáhl počet německých imigrantů svého vrcholu, a to 71 % všech imigrantů.¹³⁸ Němečtí a později i rakouští a českoslovenští Židé silně ovlivnili díky svým znalostem, zručnosti a kapitálu růst ekonomiky v Palestině. Díky středoevropským Židům se začala rozvíjet větší židovská městská centra.

Nacisté umožnili Židům převod peněz do zahraničí, ale stanovili tzv. říšskou uprchlickou daň formou nevýhodného směnného kurzu, který představoval asi 140 % převáděné částky.¹³⁹ Na základě ujednání mezi Židovskou agenturou a německým ministerstvem zahraničí měli židovští emigranti umožněno z Německa vyvézt část svých úspor v podobě

¹³⁵ Sachar, H.M., 1999, str. 166.

¹³⁶ Sachar, H. M., 1999, str. 156.

¹³⁷ Sachar, H. M., 1999, str. 175.

¹³⁸ Sachar, H. M., 1999, str. 175.

¹³⁹ Lebrecht, H., 1984, str. 153.

německého zboží. Movitý majetek a nakoupené věci si němečtí emigranti odváželi do Palestiny. V Palestině pak zboží prodali a získali tak místní měnu. Němečtí přistěhovalci přivezli spolu se svými zkušenostmi v obchodě, podnikání, průmyslu a řemeslech i kapitál v hodnotě 63 milionů palestinských liber. Jen v letech 1933-1939 přivezli židovští imigranti do Palestiny průmyslové zboží převyšující hodnotu 8 milionů palestinských liber.¹⁴⁰

6.2.4 Mzdy

Fakt, že židovská imigrace a následný růst palestinské ekonomiky zlepšil i postavení arabských průmyslových, stavebních a zemědělských dělníků, dokazuje srovnání mezd palestinských Arabů s výdělkem Arabů v sousedních zemích. Je pravdou, že arabští dělníci měli plat menší než židovští dělníci, ale byl vyšší než v ostatních částech Blízkého východu. Minimální mzda palestinsko-arabského průmyslového či stavebního dělníka se v roce 1939 pohybovala v rozmezí 75 až 500 milů za den.¹⁴¹ Ve stejném roce se minimální mzda pohybovala v Egyptě od 50 do 250 milů za den, v Sýrii od 50 do 320 milů, v Libanonu od 70 do 210 milů a v Iráku od 40 do 60 milů za den. Z výše uvedených hodnot vyplývá, že dělníci v okolních arabských zemích měli v některých případech poloviční mzdy v porovnání s arabskými dělníky v Palestině.¹⁴²

Podobně tomu bylo i v zemědělství, zatímco palestinsko-arabský zemědělský dělník dostával denně 80 milů, dělník v Egyptě dostával pouze 20 milů za den, tedy čtyřikrát méně než palestinský Arab. I po druhé světové válce byla situace arabských průmyslových dělníků v Palestině nesrovnatelně lepší než situace dělníků v okolních arabských zemích. Zatímco textilní dělník vydělával v Egyptě v roce 1946 průměrně 1 palestinskou libru a 15 milů, palestinsko-arabský dělník vydělával za

¹⁴⁰ Sachar, H. M., 1999, str. 175-176.

¹⁴¹ 1 palestinská libra = 1000 milů.

¹⁴² Kanievsky, I., 1947, str. 14.

stejnou práci u palestinsko-arabského zaměstnavatele 5 palestinských liber a 52 milů. Egyptský dělník v dřevozpracujícím průmyslu dostával týdně průměrně 1 palestinskou libru a 108 milů, zatímco palestinsko-arabský dělník dostával za stejnou práci 3 palestinské libry a 48 milů. Z výše uvedených hodnot je patrné, že si arabský dělník v Palestině vydělal u palestinsko-arabského zaměstnavatele troj- až pětinasobek mzdy egyptského dělníka. Mzdy v palestinsko-židovských firmách byly ještě zhruba dvojnásobně vyšší než mzdy ve firmách palestinsko-arabských.¹⁴³

David Horowitz, ředitel ekonomického oddělení *Židovské agentury* podal zprávu o tom, že od roku 1939 do října 1946 vzrostly mzdy Arabů ve stavebním průmyslu o 541 % a v zemědělství o 524 %.¹⁴⁴ Důležitou roli ve výši mezd arabských dělníků hrál fakt, zda místo výkonu práce bylo v blízkosti osídlení s větší koncentrací židovského obyvatelstva či zda dělník pracoval v oblasti „čistě“ arabského sektoru. Čím blíže se nacházely vazby arabského dělníka k oblastem s židovským osídlením, tím lepší mzdy byly vypláceny a naopak.¹⁴⁵

6.2.5 Státní příjem na osobu

Zajímavým ukazatelem je státní příjem přepočítaný na jednoho obyvatele.¹⁴⁶ Státní příjem přepočítaný na jednoho obyvatele byl v roce 1935 v Palestině 4 palestinské libry 940 milů. Ve stejném roce v Sýrii a Libanonu činil státní příjem přepočítaný na jednoho obyvatele 1 palestinskou libru a 500 milů, v Zajordánsku 1 palestinskou libru a 280 milů, z toho bylo 270 milů peněžním darem britské vlády. V Egyptě byl v roce 1935 státní příjem přepočítaný na jednoho obyvatele 2 palestinské

¹⁴³ Kanievsky, I., 1947 str. 14-15.

¹⁴⁴ Avneri, A., 1982, str. 262.

¹⁴⁵ Avneri, A., 1982, str. 263.

¹⁴⁶ Státní příjem je souhrnem příjmů z vybraných daní a nedaňových příjmů. Například příjmy ze státem vlastněných společností, investičních fondů či akcií.

libry a 180 milů.¹⁴⁷ Z výše uvedených hodnot vyplývá, že palestinská vláda vybrala dvakrát až čtyřikrát více peněz na osobu do státního rozpočtu než vlády v sousedních zemích. Britové vybírali daně od všech obyvatel Palestiny podle výše příjmu. Ve třicátých letech 20. století měli Židé 45% podíl na příspěvcích do státního rozpočtu.¹⁴⁸ Dle Justina McCarthyho žilo v roce 1931 v Palestině 176 648 Židů, 777 403 arabských muslimů a 93 029 arabských křesťanů, tedy 870 432 Arabů.¹⁴⁹ Židé tedy přispívali několikanásobně více do palestinského rozpočtu než Arabové.

6.2.6 Investice do školství

Židé nepřímo financovali velkou část arabského školství, čímž se zvýšila vzdělanost arabských obyvatel Palestiny. V roce 1945-46 vydala vláda Britského mandátu 77 % rozpočtu určeného na vzdělávání do arabského sektoru, zatímco 62,7 % příjmu ze všech daní bylo placeno židovskou komunitou. Celkem v palestinských librách je to 537 750 palestinských liber z celkové částky 700 000 palestinských liber.¹⁵⁰ V počátcích Britského mandátu byla naprostá většina arabských obyvatel negramotná.¹⁵¹ V arabské populaci bylo ještě k roku 1931 až 81,4 % negramotných.¹⁵² Gramotnost se však postupně zvyšovala s tím, jak začaly arabské děti navštěvovat školy. V roce 1920 chodila do školy 2 % arabských dětí, zatímco v roce 1936 vzrostlo toto číslo na 13 % dětí.¹⁵³ Ariel Avneri dokládá růst počtu škol, kdy v roce 1925 bylo v Palestině celkem 417 arabských škol s 29 944 žáky a v letech 1944-1945

¹⁴⁷ Kanievsky, I., 1947, str. 11.

¹⁴⁸ Pojar, M., 2004, str. 39.

¹⁴⁹ McCarthy, J., 1990, str. 35.

¹⁵⁰ Avneri, A., 1982, str. 264.

¹⁵¹ Shepherd, N., 2000, str. 126.

¹⁵² Metzger, J., 2002, str. 54.

¹⁵³ Sachar, H. M., 1999, str. 166.

navštěvovalo 64 790 arabských dětí školy založené mandatorní vládou a 38 828 arabských dětí navštěvovalo školy soukromé.¹⁵⁴

6.2.7 Shrnutí

Feláhové museli odvádět vlastníkům půdy 30-50 % své úrody a zbytek stačil sotva na uživení rodiny, proto prakticky neodváděli státu žádné daně.¹⁵⁵ Ke konci desetiletí existence Britského mandátu se Židé podíleli na příspěvcích k veřejným výdajům 45 %.¹⁵⁶ Vybrané daně Britové přerozdělovali *per capita*, tedy na osobu. To znamenalo, že Židé přispívali do společného rozpočtu nesrovnatelně vyšší částkou na osobu a tím vlastně dotovali arabskou část populace.

Palestina nebyla britskou kolonií, ale jen mandátním územím Velké Británie. Tedy územím, které bylo Velké Británii svěřeno Společenstvím národů a tak nepatřilo k britskému impériu. Palestinští Židé a Arabové nebyli britskými občany, ale občany Palestiny. V knize historika Toma Segeva jsem našla informaci o tom, že ihned po příjezdu prvního vysokého komisaře Herberta Samuela do Palestiny byl informován, že Británie nebude v Palestině financovat žádné aktivity.¹⁵⁷ Veškeré výdaje na administrativu stejně jako veškeré náklady spojené s rozvojem Palestiny měly být financovány pouze z místních daní, cel a ostatních místních příjmů. Britské příspěvky do palestinského rozpočtu nikdy nepřesáhly 10 % jeho celkové výše, a téměř výhradně byly určeny na financování bezpečnosti.¹⁵⁸ Britské ministerstvo financí dokonce odeslalo vysokému komisaři fakturu za železniční trati, které postavila během dobývání Palestiny britská armáda a které byly po válce využívány k civilnímu provozu. Například za železniční trať z Rafáhu do Haify si

¹⁵⁴ Avneri, A., 1982, str. 264.

¹⁵⁵ Sachar, H. M., 1999, str. 155.

¹⁵⁶ Pojar, M., 2004, str. 39.

¹⁵⁷ Segev, T., 2001, str. 157-159.

¹⁵⁸ Segev, T., 2001, str. 171.

britské ministerstvo financí účtovalo jeden milion liber.¹⁵⁹ Fakt, že ministerstvo kolonií lpělo na samofinancování Palestiny, se stal zdrojem napětí mezi palestinskou administrativou a samotným ministerstvem.¹⁶⁰

Mezi dvě hlavní povinnosti britské správy patřil rozvoj země a poskytování služeb obyvatelům Palestiny z peněz získaných výběrem daní a cel. V arabských komunitách byli výběrem daní pověřeni představitelé obcí či městských částí, tzv. *muchtarové*. *Muchtar* si nechával část vybraných daní jako odměnu za výběr a za zajištění bezpečnosti komunity. *Muchtar* jako představitel obce žádal britskou správu o financování místních projektů – oprava silnice, zřízení školy apod.¹⁶¹ Proces výběru daní, ve kterém – jak bylo zmíněno – si samotní výběřčí nechávali často vyplácet odměny za služby, těžce dopadal na feláhy. Na konci tohoto procesu museli feláhové platit místo 10 % až 40 % své úrody. Tito feláhové byli často nuceni si půjčovat peníze na vysoké úroky, které činily až 40 % úrody příští sezóny a dostávali se tak do stále větších dluhů.¹⁶²

Podle vyjádření britské královské komise vedené lordem Peelem, růst židovské imigrace nezmenšoval ekonomickou příjmovou kapacitu Palestiny. Naopak židovská imigrace tuto kapacitu zvyšovala. Čím více židovských přistěhovalců do Palestiny přicházelo, tím více práce palestinský průmysl nabízel a to zejména ve stavebnictví. Podle britské královské komise neexistovaly důvody pro omezení židovského přistěhovalectví.¹⁶³ Podobně se vyjádřil i Winston Churchill, podle něhož nemělo být židovské přistěhovalectví omezováno tak zvanou ekonomickou absorpční kapacitou. Winston Churchill odmítl označovat Židovskou národní domovinu za „*hrubou nespravedlnost vůči Arabům*“. Podle Churchilla bylo nesmyslné považovat vytváření nových pracovních

¹⁵⁹ Segev, T., 2001, str. 157-159.

¹⁶⁰ Zouplna, J., 2007, str. 32.

¹⁶¹ Segev, T., 2001, str. 164.

¹⁶² Avneri, A., 1982, str. 64-65.

¹⁶³ Gilbert, M., 2002, str. 91.

příležitostí pro všechny obyvatele Palestiny a zúrodnování pouště za nespravedlnost. Naopak, za nespravedlnost považoval to, že byla ponechána Palestina po mnoho staletí jako poušť.¹⁶⁴

Židovské přistěhovalectví bylo jistě příčinou růstu palestinské ekonomiky a životní úrovně všech obyvatel Palestiny. Palestina bývala jednou z nejzaostalejších částí Osmanské říše.¹⁶⁵ Situace se však změnila v průběhu židovské imigrace do té míry, že v roce 1948 můžeme mluvit o jedné z nejrozvinutějších oblastí na Blízkém východě. Arabští obyvatelé měli nesrovnatelně více pracovních a podnikatelských příležitostí než Arabové v okolních zemích bez ohledu na to, zda byli pod britskou či francouzskou nadvládou. Také mzdy arabských dělníků několikrát převyšovaly mzdy dělníků v okolních zemích.¹⁶⁶

Díky výše zmíněnému rozvoji rostla životní úroveň palestinských Arabů do té míry, že přesahovala životní úroveň v ostatních částech Blízkého východu.¹⁶⁷ Vedle zlepšení ekonomických podmínek je zde důležitý fakt, a sice celkové ozdravení země, dostupná lékařská péče a boj s mnoha nemocemi, jež zmítaly arabskou populací v masovém měřítku.

6.3 Nárůst tržní konkurence mezi Židy a Araby

V počátcích britské mandátní správy nedosahovala palestinská ekonomika ani úrovně Egypta či Sýrie.¹⁶⁸ Se zvyšující se židovskou imigrací a následným ekonomickým oživením palestinská ekonomika výrazně předčila ekonomiky sousedních zemí.¹⁶⁹ Životní úroveň arabského obyvatelstva se sice i díky židovské přítomnosti postupně

¹⁶⁴ Gilbert, M., 2002, str. 99.

¹⁶⁵ Pojar, M., 2004, str. 37.

¹⁶⁶ Kanievsky, I., 1947, str. 14.

¹⁶⁷ Příloha č. 9.

¹⁶⁸ Zouplna, J., 2007, str. 30.

¹⁶⁹ Gottheil, M. F., 2003, 56-57.

zvyšovala. Zároveň ale představovali Židé pro Araby nemilosrdnou konkurenci, a to zejména v oblasti zemědělství, na němž byla založena ekonomika Palestiny v období osmanské nadvlády.

Srovnáním dostupných dat z údajů britské mandátní správy z roku 1944 až 1945 lze zjistit, že židovští zemědělci dosahovali v průměru více než 1,5 násobně vyššího výnosu obilovin v tunách na km². Navíc byli schopni prodat obiloviny za 1,3 násobek vyšší cenu než zemědělci arabští. Výpočtem jsem zjistila, že pokud by arabští zemědělci pěstovali obilí stejně efektivně jako zemědělci židovští, mohli utržit prodejem obilovin ze stejné plochy 2,2 násobek ceny.¹⁷⁰ Podobně tomu bylo i u zeleniny, píce, ovoce či melounů.¹⁷¹ Efektivnost židovského zemědělství se stále zvyšovala: Zatímco v letech 1922 až 1926 byl průměrný roční výnos ječmene 1 130 kg na hektar, v roce 1940 už byl výnos 1 500 kg na hektar, což je o 370 kg na hektar více. V roce 1945 byl výnos ječmene dokonce 1 710 kg na hektar, což představuje zvýšení výnosu o dalších 210 kg. Podobně tomu bylo i u pšenice. V období 1922 až 1926 byl průměrný výnos pšenice 720 kg na hektar, v roce 1940 už to bylo 1 080 kg na hektar a v roce 1945 dokonce 1 330 kg na hektar, což je nárůst výnosu o 85 % za dvacet let.¹⁷²

Židé v Palestině budovali kolektivistická zemědělská družstva i kapitalistické farmy na půdě, kterou kupovali od arabských *efendiů*. Půda prodávaná Židům byla často velmi nekvalitní. Howard M. Sachar uvádí, že ve druhé polovině třicátých let bylo z 1 481 000 dunamů¹⁷³ židovské půdy, 350 000 dunamů močálů a 500 000 dunamů půdy předtím nikdy

¹⁷⁰ British Survey of Palestine, 320-327. Dostupné na <http://www.palestineremembered.com/Articles/A-Survey-of-Palestine/Story6761.html>, 10.4.2011.

¹⁷¹ British Survey of Palestine, str. 320-327. Dostupné na <http://www.palestineremembered.com/Articles/A-Survey-of-Palestine/Story6761.html>, 10.4.2011.

¹⁷² Kanievsky, I., 1947, str. 8.

¹⁷³ Dunam = 0,001 km².

neobdělávané.¹⁷⁴ Naprostá většina židovských přistěhovalců před emigrací nikdy v zemědělství nepracovala. Sionisté organizovali vzdělávání přistěhovalců, které rekvalifikovalo evropské městské Židy na farmáře a řemeslníky. *Sionistické organizace*¹⁷⁵ a židovští filantropové byli ochotni toto vzdělávání financovat, stejně jako byli ochotni financovat nákup půdy a zemědělských strojů, financovat výzkum, geologický, pedologický a hydrologický průzkum, financovat vrtání studní, výstavbu farem či vysílat do Palestiny zkušené evropské zemědělské odborníky.

Opačná situace panovala u arabského obyvatelstva. Chudí a zadlužení arabští feláhové hospodařili téměř středověkým způsobem. Například železný pluh umožňující hlubokou orbu byl pro arabské zemědělce téměř neznámý.¹⁷⁶ Arabští zemědělci obdělávali půdu dřevěnými pluhy s jednou radlicí bez odhrnovačky, které byly taženy voly nebo mulami. Mohli tak těžko konkurovat židovským zemědělcům, kteří užívali moderní železné pluhy s více radlicemi nebo talířové pluhy, navíc později tažené traktory.¹⁷⁷ To se nutně muselo projevit ve velmi rozdílných výnosech na hektar. Nikde se mi nepodařilo nalézt informace o tom, že by arabští *efendiové* financovali či jinak podporovali zavádění nových zemědělských strojů, agrotechnických postupů, zemědělské vzdělávání arabských feláhů či rekultivaci pouštních a silně podmáčených půd. Paradox tkví v tom, že feláhové byli pouhými nájemci, kteří pracovali na půdě *efendiů*. Právě investice do vzdělávání, nových zemědělských strojů či agrotechnických postupů by se poměrně rychle *efendiům* vrátily v podobě vyšších výnosů a kvalitnější úrody, což by znamenalo vyšší zisky z úrody jak pro feláhy, tak pro *efendie*. Je ale zřejmé, že *efendiové*

¹⁷⁴ Sachar, H. M., 1999, str. 163.

¹⁷⁵ Jewish National Fund (Židovský národní fond), založen 1901 byl zodpovědný za prodej půdy, financování aktivit spojených se zemědělstvím, podílel se na rozvoji země ve jménu židovského lidu. Jewish Agency (Židovská agentura) byla další sionistickou organizací, založenou roku 1929, jež měla na starosti vedení židovské komunity v Palestině, organizaci imigrace a také získávání finančních prostředků. Více o sionistických organizacích, viz Gerner, D. J., 1994, str. 17.

¹⁷⁶ Segev, T., 2001, str. 164.

¹⁷⁷ Lewis, B., 2007, str. 152.

neměli téměř žádnou vazbu k půdě, kterou měli v dlouhodobém užívání či ji přímo vlastnili. Tím se značně lišili od evropské venkovské šlechty.¹⁷⁸

Vysoké výkonnosti a efektivnosti židovského zemědělství stejně jako přílivu židovských peněz si nemohli nevšimnout představitelé Arabů. Pro rodiny arabských velkostatkářů musela být nepřijatelná představa, že by arabští feláhové začali hospodařit podobným způsobem jako Židé, tedy nezávisle na statkářích, kolektivně, moderně a efektivně.

Předpokládám, že největšími odpůrci židovského osidlování předjordánské části Palestiny nutně museli být arabští velkostatkáři, jimž byly židovské farmy nebezpečnou konkurencí. Arabský feláh mohl odejít pracovat na židovskou farmu nebo do stavebnictví či průmyslu a rozhodně by si finančně nepohoršil, spíše naopak. Oproti tomu arabský *efendi* mohl prohrou v konkurenčním boji s židovskými zemědělci přijít o hlavní nebo velmi důležitý zdroj příjmu.

Pro arabské *efendie* bylo nebezpečné to, že židovští zemědělci hospodařili nesrovnatelně efektivněji a navíc prodávali zemědělské produkty za mnohem lepší ceny, což bylo způsobeno vyšší kvalitou zemědělských produktů a také tím, že Židé byli schopni zemědělské produkty vyvážet do zahraničí. V roce 1933 generovali židovští zemědělci (ač tvořili menšinu) 57 % zemědělské výroby Palestiny, čímž značně ohrožovali postavení Arabů v oblasti, na které byli nejvíce závislí.¹⁷⁹

Židovští předáci však podcenili vliv velkostatkářských rodin, hlavních konkurentů židovských zemědělců, a velmi špatně odhadli uvažování chudého arabského obyvatelstva. Sionisté se domnívali, že arabští drobní nájemci půdy pochopí výhodnost ekonomické solidarity i výhodnost koexistence obou komunit.

Dnes je již zřejmé, že na palestinsko-arabské feláhy dostatečně nezapůsobilo to, že se mají díky židovské ekonomické aktivitě mnohem

¹⁷⁸ Lewis, B., 2007, str. 152.

¹⁷⁹ Metzger, J., 2002, str. 16.

lépe než Arabové v okolních zemích. Daleko silnějším argumentem byla lepší situace židovského obyvatelstva.¹⁸⁰ Židé a židovská prosperita se stali argumentem, se kterým uměli velice obratně pracovat právě arabští nacionalisté.

Paradoxní je, že představitelé panarabského nacionalismu, často z řad arabských velkostatkářských rodin, hledali inspiraci a spojenectví u německých národních socialistů, kteří *de facto* nutili Židy k odchodu do Palestiny a kteří nutili Židy nakupovat před nuceným odjezdem do Palestiny německé zboží a technologie, a tak nepřímo zajišťovali jejich prosperitu, zatímco konzervativní Britové bránící Židům v emigraci do Palestiny byli v očích arabských nacionalistů nepřátelé.¹⁸¹

Palestinsko-arabští výrobci neměli zřejmě problém s konkurencí palestinsko-židovských výrobců. Židé většinou podnikali v jiných oborech. Problém pro ně představovali židovští dovozci. Arabové si stěžovali, že Britové upravují celní předpisy tak, aby vyhovovali židovským podnikatelům, a poškozují tak arabské výrobce. Britové například zavedli nulové clo na dovoz jedlého oleje. Židovští podnikatelé tak mohli dovážet ze zahraničí levné rostlinné oleje, čímž ohrožovali tradiční arabské výrobce olivového oleje. Cena je u většiny zboží rozhodujícím faktorem, a tak je pochopitelné, že levnější dovážené rostlinné oleje musely nebezpečně konkurovat tuzemským ručně lisovaným olivovým olejům. Dále je potřeba poznamenat, že ne vždy musí být nutně levnější výrobek méně kvalitní než výrobek dražší.¹⁸²

Rostoucí židovská ekonomika a nově budovaný židovský průmysl ohrožoval opět spíše arabské *efendie*, než arabské podnikatele. Rychle se rozvíjející židovský průmysl nabízel podobně jako stavebnictví či zemědělství značné množství pracovních příležitostí i pro zadlužené a

¹⁸⁰ Sachar, H. M., 1999, str. 160.

¹⁸¹ Sachar, H. M., 1999, str. 175-176.

¹⁸² El-Eini, R. I. M., 1998, str. 167.

feláhy.¹⁸³ Ti se tak mohli zbavit břemene práce pro *efendie*, ale i získat větší mzdu za stejné nebo možná i menší množství práce, navíc se jim mohla zlepšit dostupnost ke zdravotní péči a ke vzdělání. Je pravděpodobné, že nebylo v zájmu *efendiů*, aby si feláhové tyto možnosti uvědomili, využili příležitosti a odešli ke konkurenci.

6.4 Růst arabského nacionalismu

Ve druhé polovině devatenáctého století se Židé ani Arabové v Palestině neidentifikovali jako členové nějakého etnický, kulturně či jazykově homogenního, teritoriálně vymezeného národa v dnešním slova smyslu.¹⁸⁴ V období prvního židovského osidlování Palestiny národní uvědomění Arabů neexistovalo. Ještě v roce 1925 píše teolog Steuernagel, expert na místní poměry: „*Vypadá to, že jsou Arabové stále vstřícnější ke spolupráci s Židy a že protiklady mezi nimi se namnoze zveličují palestinsko-arabskou exekutivou a některými novinami.*“¹⁸⁵ Spíše než jako palestinský národ se obyvatelé Palestiny identifikovali jako arabský národ.¹⁸⁶

Pro palestinsko-arabskou politiku byla charakteristická soupeřivost jednotlivých rodin *efendiů* nebo také místních patricijů či statkářů a boj těchto rodů o různé vlivné úřady. Těmito privilegovanými rody byly například rodiny *Husajní*, *Našašíbí* či *Dadžání*.¹⁸⁷ I Arabské politické strany byly provázány s vlivnými rody *Našašíbí* a *Husajní*. Ve třicátých letech dosáhlo vzájemné soupeření těchto stran svého vrcholu. V roce 1935 byla založena Palestinská arabská strana, jež zohledňovala zájmy rodiny *Husajní*. S touto rodinou bylo spojeno také několik starostů a předáků haifských a jeruzalémských poboček Společnosti palestinských arabských pracujících. Velkostatkářská rodina *Našašíbí* měla pod

¹⁸³ Sachar, H. M., 1999, str. 155.

¹⁸⁴ Gerner, D. J., 1994, str. 11.

¹⁸⁵ Citováno dle Krupp, M., 1999, str. 75.

¹⁸⁶ Ben Ami, Š., 2010, str. 21.

¹⁸⁷ Muslih, M., 1987, str. 87.

vedením Národní stranu a později *Stranu národní obrany*. Členové klanu Našašíbí - starostové, venkovští feudálové a obchodníci se obávali vzrůstající moci muftího Hadž Husajního a jeho klanu Husajní.¹⁸⁸ V druhé polovině 30. let začaly vznikat i další arabské politické strany. Mezi nimi například Reformní strana, Strana národního bloku, Kongres arabské mládeže a jiná politická seskupení. Typické pro tyto politické skupiny bylo vzájemné soupeření a neschopnost vystupovat v jednotě.¹⁸⁹ Většina místních obyvatel měla pokrevní vazby na některý z významných rodů. Rodinné vztahy a kmenová soudržnost byla silnější než loajalita k palestinské územní komunitě jako k jakémusi národnímu území.¹⁹⁰

Zájmy jednotlivých rodin a klanů tedy převyšovaly zájmy národní a pro běžného palestinského muslima bylo povinností co nejvíce podpořit vliv své rodiny či klanu a to i v případě, že to bylo proti národním zájmům palestinských Arabů jako celku. Muslimsko-arabské obyvatelstvo Palestiny volilo své politické představitele zásadně podle příbuzenských vazeb, ne dle politických názorů kandidáta. Pro muslimsko-arabského voliče byl nejlepším kandidátem příslušník stejné rodiny či klanu.¹⁹¹ Tato loajalita vůči rodině spolu s téměř absolutní negramotností, nevzdělaností a nezájmem o nacionální politiku značně omezovala možnosti a vliv nacionalistů.

Dle Ernesta Dawna bylo v roce 1914 v různých nacionalistických organizacích na 126 členů, z toho bylo 22 Palestinců. V Palestině tedy bylo 3,1 arabských nacionalistů na 100 000 obyvatel. Srovnání nabízí Ernest Dawn například s Libanonem, kde to bylo 2,4 arabských nacionalistů na 100 000 obyvatel, a Sýrií, kde toto číslo činilo 3,5 arabských nacionalistů na 100 000 obyvatel.¹⁹²

¹⁸⁸ Turner, E., 1991, str. 63.

¹⁸⁹ Sachar, H, M., 1999, str. 166-167.

¹⁹⁰ Ben Ami, Š., 2010, str. 25.

¹⁹¹ Segev, T., 2001, str. 103-104.

¹⁹² Dawn, E. In Muslih, M., 1987, str. 80.

Palestinsko-arabští nacionalisté byli bezpochyby nejvíce ovlivněni syrskými nacionalisty a to přinejmenším proto, že Palestina byla po staletí turecké nadvlády součástí osmanské Sýrie. Oblast Palestiny byla z pohledu Arabů jižní Sýrií. Palestinci sami sebe považovali za součást jižní Sýrie.¹⁹³ Za pozornost stojí i skutečnost, že považovali všechny Arabů v oblasti za příslušníky jednoho národa, kteří by měli žít v jednom státě a to včetně palestinských Arabů. Proto se bránili rozdělení Blízkého východu mezi Velkou Británii a Francii, což *de facto* znamenalo rozdělení Arabů. Palestinsko-arabští nacionalisté byli dokonce ochotni vyjednávat o podpoře židovské imigrace výměnou za židovskou podporu Arabů ve věci vypuzení Francouzů z oblasti. Jejich požadavkem bylo, aby Židé odmítli *Balfourovu deklaraci*, což bylo pro Židy nepřijatelné, stejně jako se spoléhat v otázkách své národní budoucnosti jen na Arabů.¹⁹⁴

Arabští nacionalisté zaměřili své síly na vybudování nezávislého syrského království tzv. Velké Sýrie pod vládou krále Fajsala z Hášimovské dynastie. To deklarovali v lednu roku 1919 na konferenci významných arabských osobností v Jeruzalémě. Nacionalisté na konferenci delegovali své zástupce na Pařížskou mírovou konferenci.

Jednou ze zásadních událostí, kterou je možné považovat za skutečný počátek autentického palestinsko-arabského nacionalismu, byla jednání emíra Fajsala s představiteli sionistů a jeho ochota připustit návrat Židů do Palestiny. Tato vstřícnost vůči Židům učinila v očích představitelů palestinských Arabů Fajsala zrádcem. Fajsal od sionistických předáků očekával za svoji vstřícnost od sionistů podporu arabského státu v Sýrii a sionistickou finanční pomoc.¹⁹⁵

Smlouva mezi Fajsalem a Weizmannem byla podepsána v lednu 1919. V jednom z dopisů u příležitosti mírových rozhovorů v Paříži v roce 1919 Fajsal píše: „*My, Arabové, především ti vzdělaní, chováme hluboké*

¹⁹³ Ben Ami, Š, 2010, str. 21.

¹⁹⁴ Sachar, H. M., 1999, str. 156.

¹⁹⁵ Čejka, M., 2007, str. 37.

*sympatie k sionistickému hnutí...Společně pracujeme na reformách a výstavbě Blízkého východu a obě naše hnutí se vzájemně doplňují...V Sýrii je dost místa pro nás oba...Věřím, že dosáhneme úspěchu, jen když půjdeme společně...*¹⁹⁶ Tato dohoda mezi sionisty a Fajsalem se samozřejmě nelíbila palestinským Arabům, kteří se jistě cítili být Fajsalem obětováni. S největší pravděpodobností si uvědomovali, že zájmy emíra Fajsala byly upřednostněny před zájmy palestinských Arabů. Je pochopitelné, že se představitelé palestinských Arabů zaměřili na hájení lokálních zájmů a že zájmy hášimovské dynastie odstavili na vedlejší kolej. Jednání mezi sionisty a Fajsalem se nelíbila také Britům a Francouzům. Fajsal totiž podmínil podporu židovské imigrace existencí Velké Sýrie, což nebylo v zájmu Británie, ani Francie.

Na formování palestinsko-arabského nacionalismu měly nepochybně vliv i mocenské zájmy místních *efendiů*. Palestina mimo vliv hášimovské dynastie a Velké Sýrie znamenala zcela jistě posílení politického vlivu rodin *efendiů*, kteří se mohli opírat o podporu místních rodin a politickou podporu založenou na pokrevní příbuznosti. Pro tuto nejvlivnější arabskou politickou sílu v Palestině se stali ústředním motivem nacionalismu právě Židé. Židé představovali spíše ekonomickou hrozbu než hrozbu politickou.

Pro efektivně a moderně hospodařící Židy nebyl arabský feudální zemědělský systém žádnou konkurencí. Jak se píše v kapitole o zemědělství, Židé byli schopni vyprodukovat na hektar mnohem více plodin a navíc je dokázali prodat za vyšší cenu. To znamená, že buď produkovali kvalitnější plodiny, nebo vyšší nabídka donutila Araby prodávat plodiny pod cenou. Snížení příjmů způsobené židovskou konkurencí si mnoho *efendiů* kompenzovalo prodejem půdy Židům za vysoké ceny.¹⁹⁷

¹⁹⁶ Krupp, M., 1999, str. 78.

¹⁹⁷ Stein, K. W., 1984, str. 53.

Velké množství půdy prodaly Židům i prominentní arabské rodiny Husajní a Našašíbí, a to i přesto, že ve své politické kampani prodej půdy Židům silně odsuzovali.¹⁹⁸ Mezi další přední palestinské rodiny, které prodávaly půdu Židům, patřily například rodiny Abdul Hadí, el-Alami, aš-Šava a Šukejří.¹⁹⁹ Zatímco z počátku směli Arabové na skupované půdě zůstat, později, zejména po druhé *aliji*, již tento způsob nebyl podporován. Drobní rolníci se tak museli vzdát způsobu života, na který byli zvyklí celý život. Nutno poznamenat, že spíše než sionisté mohli za tento problém arabští majitelé prodávané půdy, kteří se chovali nezodpovědně.²⁰⁰ K roku 1947 drželi židovští přistěhovalci v Palestině celkem 1 850 000 dunamů půdy. Z tohoto množství 1 550 000 dunamů bylo prodáno arabskými muslimy. Ostatních 120 000 dunamů půdy bylo odkoupeno od křesťanů.²⁰¹

Dle Howarda Sachara nebyli *efendiové* ohrožováni židovskými farmami pouze ekonomicky, *efendie* děsila i možnost, že by židovský způsob hospodaření mohl inspirovat arabské feláhy, pro které se mohl stát kolektivistický způsob hospodaření mnohem přijatelnější alternativou feudálnímu středověkému zemědělství založenému na nájmu půdy. Ekonomická konkurence v zemědělství a pocit ohrožení feudálního systému založeného na levné pracovní síle feláhů byl zřejmě hlavním důvodem, proč se *efendiové* stali hlavními odpůrci Židů a sionismu.²⁰²

Účinnou zbraní *efendiů* bylo umění využít negramotnosti, nevzdělanosti a religiozity arabských zemědělců.

Pro negramotné feláhy bylo z počátku Britského mandátu obtížné dostat se mimo své vesnice. Z toho důvodu se nemohli setkat s arabskou nacionalistickou propagandou městské inteligence. I kdyby se do města

¹⁹⁸ Avneri, A., 1982, str. 226.

¹⁹⁹ Ben Ami, Š., 2010, str. 25.

²⁰⁰ Čejka, M., 2007, str. 29.

²⁰¹ Avneri, A., 1982, str. 225.

²⁰² Sachar, H. M., 1999, str. 157.

dostali, většina z nich byla negramotných. A přestože v Palestině vycházel arabský nacionalistický tisk *El Karmil* či *Suriya al-Janubia* v jižní Sýrii, většina obyvatel si ho přečíst nemohla. Je velmi diskutabilní, zda by nějaký gramotný venkovan vůbec investoval své vydělané peníze do koupě tisku. Během arabských nepokojů na svátek *Nebi Musa* v roce 1920 nebylo složité vyvolat u nevzdělaného a chudého arabského obyvatelstva protižidovské nálady a následné výtržnosti, rabování a vraždění Židů. Hadž Amín al-Husajní načasoval tyto nepokoje na náboženský svátek *Nebi Musa*, kdy očekával velké množství muslimů z Palestiny i okolních zemí.²⁰³ Celkem bylo během týdenních nepokojů zabito čtyřicet sedm Židů.²⁰⁴ Aby bylo přilákáno ještě větší množství lidí, rozdávalo se zdarma jídlo a provolávala se hesla jako: „*Palestina je naše zem a Židé jsou naši psi*“. Arabský dav již nebylo možné před násilnostmi, rabováním a lynčováním Židů zastavit.²⁰⁵

O nějakých organizovaných masách příznivců jednotného či organizovaného arabského nacionalistického hnutí ale nemohla být v žádném případě řeč. Jednalo se jen o efektivně zmanipulované masy prostých a nevzdělaných Arabů. Většina arabských venkovanů chápala svůj osud jako důsledek prodeje arabské půdy Židům. Jejich zadlužení otcové byli nuceni prodat půdu Židům, aby tak umořili dluhy *efendiům*, kterým platili nájem 30 – 50 % své úrody.²⁰⁶ Vinu však nehledali u arabských statkářů, kteří měli neadekvátní finanční požadavky za nájem půdy a kteří dokonce sami půdu Židům buď přímo, nebo přes arabské prostředníky prodávali.²⁰⁷ Vina byla z jejich pohledu jednoznačně na straně Židů. Arabští námezdní dělníci se pravděpodobně podíleli na stavbách židovských domů, které byly pro arabské venkovany luxusem. Viděli, že židovští dělníci dostávají vyšší mzdy a že židovské odborové

²⁰³ Krupp, M., 1999, str. 75.

²⁰⁴ Gilbert, M., 2002, str. 63.

²⁰⁵ Segev, T., 2001, str. 127.

²⁰⁶ Sachar, H. M., 1999, str. 155.

²⁰⁷ Avneri, A., 1982, str. 226.

organizace hájí zájmy židovských dělníků, občas na úkor dělníků arabských. Arabové dělali nekvalifikovanou práci, zatímco Židé dělali práci kvalifikovanou.²⁰⁸ V tomto případě Arabové neviděli, že se mají nesrovnatelně lépe než Arabové kdekoli jinde v arabském světě, viděli však, což bylo velmi důležité pro arabské nacionalisty, že se mají hůře než Židé.²⁰⁹ To vše mohlo činit z arabských námezdních dělníků snadný cíl arabské nacionalistické propagandy.

Mladí Arabové vytrženi z prostředí svých domovských vesnic hledali útěchu a rozptýlení ve městě. Navštěvovali kina, kasina, restaurace, veřejné domy a kavárny. V kavárnách měli negramotní arabští vesničané možnost poslouchat rozhlas a diskutovat o politice. Rozhlas se tak stal hlavním prostředkem šíření myšlenek palestinsko-arabského nacionalismu. Někteří venkované naopak začali navštěvovat mešity, kde se setkali s radikálním arabským nacionalismem islamistického typu. Jednou z nich byla mešita spojené s hnutím *Istiklal* (nezávislost), ve které kázal uprchlý syrský šajch *al-Kásám*.²¹⁰

V roce 1935 začala v arabském jazyce vysílat italská krátkovlnná rozhlasová stanice v Bari. Stanice šířila fašistickou protibritskou a protifrancouzskou propagandu. Podle této propagandy byli Britové a Francouzi okupanty arabských území. Mussolini se prezentoval jako ochránce islámu. Italskou kampaň podporovalo i nacistické Německo. Hitler neměl územní požadavky na Blízkém východě, považoval oblast za italskou sféru vlivu, ale měl zájem na podkopávání vlivu Britů a Francouzů.²¹¹ V roce 1938 začala šířit nacistickou protibritskou a protižidovskou propagandu v arabském jazyce i německá rozhlasová stanice v Seevenu. Propagandistické stanice měly v arabském světě včetně Palestiny poměrně velkou poslechovou skupinu.²¹² Vzestup

²⁰⁸ Segev, T., 2001, str. 359.

²⁰⁹ Sachar, H. M., 1999, str. 160.

²¹⁰ Segev, T., 2001, str. 359.

²¹¹ Sachar, H. M., 1999, str. 177.

²¹² Sachar, H. M., 1999, str. 178.

fašistické Itálie a nacistického Německa v Evropě umožňoval Arabům oslabovat aktivity sionistického hnutí. Pod vlivem událostí v Evropě se značně zvýšila židovská imigrace z nacistického Německa a způsobila, že si tak arabští nacionalisté začali silněji uvědomovat i hrozbu změny demografické situace v jejich neprospěch.²¹³ Nacistická ideologie tak značně ovlivnila palestinsko-arabské nacionalisty. Palestínští nacionalisté přijali nacistickou myšlenku o paralele mezi pangermánským a panarabským nacionalismem. Židé a Britové byli propagandou líčeni jako společný nepřítel palestinských Arabů a Němců. Palestinsko-arabské noviny *al-Liwa* si vypůjčili nacistické heslo *Jedna země, jeden lid, jeden vůdce!*²¹⁴

Palestinsko-arabský nacionalismus se postupně a v poměrně krátké době transformoval od soupeření velkostatkářských rodin, přes kavárenské debaty skupinek arabské inteligence a násilností zmanipulovaných venkovských mas, přes vznik arabské městské dělnické třídy a její indoktrinaci nacionalistickou ideologií, po dobře organizované protibritské a protižidovské palestinsko-arabské nacionalistické organizace.

Nelze ale přehlédnout jednu důležitou skutečnost – že k formování a radikalizaci arabského nacionalismu, a jím vyvolaných střetů s evropskými mocnostmi docházelo i v zemích, do kterých žádní Židé nesměřovali, například v Iráku, Sýrii či Egyptě.²¹⁵

6.5 Palestínští Arabové a možnost vzniku vlastního státu

Arabové usilovali o vytvoření jednotného arabského státu, který by se rozkládal od Sýrie po Jemen a měl být nezávislý na Osmanské říši. Snahy o arabskou nezávislost vyvrcholily arabským povstáním v roce

²¹³ Zouplna, J., 2007, str. 37.

²¹⁴ Sachar, H. M., 1999, str. 178.

²¹⁵ Royal Comission Report of Palestine, 1937, str. 131. Dostupné na: <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/88A6BF6F1BD82405852574CD006C457F>, 17.4.2011.

1916, které vedl proti Osmanské říši emír Fajsal.²¹⁶ Turci arabské nacionalisty tvrdě pronásledovali. Jejich příznivci byli popravováni a jejich těla byla pro výstrahu věšena na městské brány.²¹⁷

Během první světové války dali Britové arabským předákům sliby nezávislosti za podporu proti Osmanské říši. Například v jednom z dopisů Henryho McMahona, britského vysokého komisaře v Egyptě, šarifu Husajnovi, jehož úryvek zde uvádím, se píše: „1. *Za podmínek, které jsou výše uvedeny, je Velká Británie připravena uznat a podporovat nezávislost Arabů ve všech oblastech, které se nacházejí uvnitř hranic navržených šarmem z Mekky (tj. v prostoru, který nyní zahrnuje Arabský poloostrov, Irák, Sýrii, Libanon, Jordánsko a Palestinu.)...*“²¹⁸ McMahonova korespondence s šarifem Husajnem se sestávala ze série osmi dopisů z období od července 1915 do ledna 1916. Formulace některých z těchto dopisů umožnily různou interpretaci, která se dotkla zejména oblasti Palestiny.²¹⁹ V roce 1917 byl však formulován jiný dopis adresovaný představiteli britských sionistů Lionelu Rothschildovi, známý jako *Balfourova deklarace*, ve kterém ministr zahraničí Arthur Balfour vyjádřil sympatie ke zřízení Židovské národní domoviny v Palestině.²²⁰ Z toho bylo patrné, že Britové neměli v úmyslu podpořit nezávislost arabského obyvatelstva.

Další těžkou ránu nezávislosti palestinských Arabů zasadila jednání a podpis dohody mezi Chaimem Weizmannem a emírem Fajsalem. Fajsal podpořil existenci Židovské národní domoviny v Palestině v případě, že získá velké a nezávislé arabské království.²²¹ Fajsal ale považoval Palestinu za součást Velké Sýrie a Židé měli získat pouze

²¹⁶ Sachar, H. M., 1999, str. 105.

²¹⁷ Segev, T., 2001, str. 17.

²¹⁸ Citováno dle Chapman, C., 2002, str. 67.

²¹⁹ Gombár, E., 1999, str. 386.

²²⁰ Krupp, M., 1999, str. 69.

²²¹ Čejka, M., 2007, str. 37.

autonomii nikoli Židovskou národní domovinu.²²² Představitelé arabských nacionalistů považovali emíra Fajsala za zrádce, který selhal jako zástupce palestinských Arabů.²²³ Situaci v oblasti zkomplikovala i Versailleská mírová smlouva, která přidělila předjordánskou část Palestiny Židům, zajordánskou část přidělila Hášimovské dynastii a Sýrii s Libanonem přidělila Francii.²²⁴ Spokojeni nebyli ani Arabové, ani Židé.

Mnoho britských politiků věřilo, že Židé ovládají ekonomiku a politiku evropských zemí a že mají silný politický a hospodářský vliv i v USA. Obávali se, že v případě odporu vůči sionistickým požadavkům by mohli Židé iniciovat bolševické revoluce napříč Evropou. Podle britských a velmi pravděpodobně i podle jiných evropských politiků byli Židé zodpovědní za bolševický převrat v Rusku. Podle Britů Židé ovládali i tisk a finance, Britové věřili dokonce v jakousi mystickou sílu Židů.²²⁵

Sionističtí předáci ale dokázali pověry v neomezenou židovskou politickou a ekonomickou sílu obratně využít. Například Chaim Weizmann dokázal pomocí svého přítele Louis Brandeise přesvědčit amerického prezidenta Woodrowa Wilsona, aby se nevyjadřoval proti deklaraci podporující sionisty. To Britové považovali za jasný důkaz vlivu Židů na Bílý dům.²²⁶ Sionističtí předáci sice zcela nedosáhli svého cíle, tedy nepodařilo se jim přesvědčit Brity, aby zřídili v Palestině židovský stát, ale Balfourova deklarace a následné zřízení Židovské národní domoviny v Palestině bylo pro sionisty poměrně dost velkým diplomatickým úspěchem. Za pozornost stojí skutečnost, že arabská většina byla v Balfourově deklaraci zmiňována jako nežidovské obyvatelstvo.

Sionističtí představitelé dokázali obratně vyvíjet tlak na britskou mandátní vládu, aby nezavedla systém, který by umožnil arabské většině

²²² Barbour, N., 1947, str. 89-90.

²²³ Segev, T., 2001, str. 211.

²²⁴ Lewis, B., 2007, str. 303.

²²⁵ Segev, T., 2001, str. 38.

²²⁶ Segev, T., 2001, str. 48.

získat pomocí demokratických voleb kontrolu nad Palestinou. Tento stav měl trvat do doby, než Židé budou tvořit v Palestině většinu.²²⁷ Je pochopitelné, že sionisté nepřesvědčili arabské nacionalisty (zejména syrské emigranty). Ti neústupně prosazovali poměrné zastoupení v jakékoli palestinské vládě.²²⁸ Židé měli na rozdíl od Arabů hluboké znalosti západního politického prostředí. Sionistům pomohl a Arabům uškodil zájem Francie o Sýrii a Libanon, protože samotná Británie neměla kapacity ovládat vojensky, politicky a ekonomicky celou oblast

Arabové na rozdíl od Židů neuměli v této době efektivně lobbovat za své zájmy. Neměli kontakty v nejvyšších kruzích západní politiky, jako příklad mohu uvést Arthura Balfoura nebo Chaima Weizmanna. Neuměli prozatím západní veřejnost a tisk přesvědčit o oprávněnosti svých požadavků. Problémem, který značně znesnadňoval snahy palestinských Arabů o nezávislost, byla absence jednotného národního hnutí, rivalita a boj o úřady a moc mezi několika rodinami *efendiů* spolu s téměř absolutní negramotností a nevzdělaností arabského obyvatelstva Palestiny. Arabští představitelé neměli společné zájmy. Zájmy rodin a klanů měly vyšší priority nežli zájmy arabského obyvatelstva. Arabské nacionalistické hnutí bylo dlouhou dobu hnutím malé skupinky intelektuálů. Protibritský a protižidovský odpor vycházel tak ze zájmů rodin *efendiů*, zejména z rodiny Husajní, spíše než by byl iniciován nějakým arabským nacionalistickým hnutím. Arabové byli vojensky a politicky velmi slabí, nebylo v jejich silách porazit Francii nebo Británii a vybojovat si nezávislost a to ani s podporou nacistického Německa a fašistické Itálie. Naopak sionistické hnutí bylo organizováno velmi dobře a efektivně. Mělo jasný program a umělo prosazovat své zájmy. Palestiňští Arabové neměli skutečné vedení ani na konci Britského mandátu.²²⁹

Dalším důvodem, jenž sehrál roli v boji Arabů za nezávislost, byla negramotnost arabského obyvatelstva a tudíž neschopnost přijímat

²²⁷ Segev, T., 2001, str. 194.

²²⁸ Lewis, B., 2007, str. 125.

²²⁹ Segev, T., 2001, str. 498.

nacionalistickou ideologii z arabského tisku. Existovala zde navíc značná sociální propast mezi nevzdělaným a chudým obyvatelstvem a arabskými nacionalisty, kteří byli příslušníky městské střední a vyšší třídy. Izolované, nigramotné a nevzdělané arabské obyvatelstvo nemělo dlouhou dobu možnost se s ideologií arabských nacionalistů seznámit. Naopak Židé byli většinou gramotní a vzdělaní. Sionisté tedy neměli problém prezentovat svoji ideologii v široké míře.

Arabští představitelé nefinancovali arabské nacionalistické hnutí. Naopak mnoho židovských podnikatelů a organizací finančně podporovalo sionistické hnutí. Arabští představitelé sice často ohnivě brojili proti Židům, ale z druhé strany rádi přijímali od Židů peníze a prodávali Židům půdu včetně rodiny Hadž Husajního. Arabští představitelé nebyli schopni organizovat smysluplné akce, například arabské povstání proti Britům a Židům silně ekonomicky poškodilo Araby; na Židy a Brity nemělo téměř žádný dopad. Také teroristické útoky byly organizovány tak, že Britům umožnily trestat celé arabské vesnice.²³⁰

Je velmi pravděpodobné, že bez přijetí *Balfourovy deklarace*, bez zřízení Židovské národní domoviny a bez židovské imigrace by se Palestina vyvíjela podobně jako Libanon, Sýrie či Jordánsko, a to bez ohledu na to, zda by byla součástí nějakého většího arabského státního útvaru pod patronací západních mocností (Sýrie či Jordánska) nebo zda by byla samostatným mandátním územím či protektorátem. Z tohoto důvodu se dá předpokládat, že židovská imigrace do Palestiny připravila Araby o možnost své nezávislosti.

²³⁰ Segev, T., 2001, str. 477.

7 ZÁVĚR

Na základě získaných informací se domnívám, že židovská imigrace pozitivně ovlivnila zejména ekonomickou a životní úroveň palestinských Arabů. Je pravdou, že životní úroveň Židů byla lepší než postavení palestinských Arabů, ale postavení arabského obyvatelstva v Palestině se zlepšilo natolik, že na konci Britského mandátu bylo vyšší než kdekoli na Blízkém východě.

Palestinští Arabové měli na rozdíl od Arabů v jiných zemích Blízkého východu přístup ke kvalitní lékařské péči. Celkové podmínky ozdravení země se stávaly stále lepšími. Například vysušování močálů zapříčinilo pokles malárie a zároveň rozšířilo možnosti obdělávání půdy. Specializovaná zdravotnická pracoviště se soustředila na boj s nemocemi, jež dlouhodobě sužovaly oblast Palestiny. Výsledkem této snahy byl pokles počtu nemocných malárií a dalšími chorobami či pokles úmrtnosti. Mnoho projektů zaměřených na arabskou část populace jako například projekty vzdělávání, byly financovány přímo z mandátního státního rozpočtu, do kterého výraznou měrou přispívali Židé.

Židé otevřeli palestinským Arabům trh práce. Arabové se tak stali konkurencí židovským průmyslovým, stavebním a zemědělským námezdním pracovníkům. Naopak židovští podnikatelé a farmáři se stali silnou konkurencí arabským zemědělcům.

Nelze vyloučit, že politické a ekonomické úspěchy sionismu mohly alespoň částečně inspirovat palestinsko-arabské nacionalisty. Je zřejmé, že existence politického útvaru v Palestině, ve kterém získala rozhodující politickou a ekonomickou převahu židovská část populace, znemožnila, aby se území Palestiny stalo součástí některého z okolních arabských států, například Zajordánska či Sýrie, nebo aby se Palestina dokonce stala samostatným arabským státem, pod větší či menší kontrolou některé západní velmoci. Můžeme tedy konstatovat, že existence Židovské národní domoviny v Palestině tedy Arabům znemožnila vytvořit

arabský státní útvar, nebo se stát součástí některého z již existujících arabských státních útvarů.

Přestože palestiniští Arabové dosáhli díky židovské imigraci a na ní založeném ekonomickém růstu lepší ekonomické, sociální a životní úrovně než Arabové v okolních zemích, nebyli se svou situací spokojeni. Domnívám se, že pro palestinsko-arabské obyvatelstvo, zejména pro vůdce velkostatkářských rodin a nepočetnou politickou elitu, by byla nejpříjemnějším řešením jakákoliv forma arabské vlády a arabského státu, a to bez ohledu na to, zda by se jednalo o samostatnou Palestinu, Palestinu jako součást Sýrie či Jordánska, nezávislý stát nebo protektorát, a to i v takovém případě, kdy by vlastní vláda byla na rozdíl od té „cizí“ autoritativní a že vlastní stát by byl mnohem méně ekonomicky rozvinutý než stát „cizí“. Vlastní autoritativní a nerozvinutý stát, typický pro okolní země by byl pro palestinské Araby mnohem přijatelnější než z jejich pohledu cizorodý stát západního typu, a to i přes jeho, pro danou oblast, vysoce nadstandardní prosperitu a demokratičnost.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Literatura:

AVNERI, Ariel L.: 1982. *The Claim of Dispossession : Jewish Land-Settlement and the Arabs 1878-1948.*"Hidekel" Press: Tel Aviv.

BARBOUR, Nevill: 1947. *Nisi Dominus: A Survey of the Palestine Controversy.* Georg G. Harrap & Company Ltd.: London.

ČEJKA, Marek: 2007. *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu.* Barrister & Principal: Brno.

DURMAN, Karel: 1966. *Blízký východ ve světové politice 1918-1959.* Nakladatelství politické literatury: Praha.

GERNER, Deborah J.: 1994. *One Land, Two People. The Conflict over Palestine.* Westview Press: Oxford.

GILBERT, Martin: 2002. *Izrael.* BB art: Praha.

GOMBÁR, Eduard: 1999. *Moderní dějiny islámských zemí.* Nakladatelství Karolinum: Praha.

CHAPMAN, Colin: 2003. *Čí je země zaslíbená ?* Volvox Globator: Praha.

KANIEVSKY, I.: 1947. *Social Policy and Social Insurance in Palestine.* Social Research Institute: Tel Aviv.

KRAMER, Gudrun: 2008. *A History of Palestine. From the Ottoman Conquest to the Founding of the State of Israel.* Princeton University Press: New Jersey.

KROPÁČEK, Ladislav: 2002. *Islám a západ: historická paměť a současná krize.* Vyšehrad: Praha.

KRUPP, Michael: 1999. *Sionismus a stát Izrael: Historický nástin.* Vyšehrad: Praha.

- LEBRECHT, Hans: 1984. *Palestinci. Dějiny a přítomnost*. Svoboda: Praha.
- LEWIS, Bernard: 2007. *Dějiny blízkého východu*. Lidové noviny: Praha.
- McCARTHY, Justin: 1990. *The Population of Palestine: Population History and Statistics of the late Ottoman period and the Mandate*. Columbia University Press: New York.
- METZER, Jacob: 2002. *The divided economy of Mandatory Palestine*. Cambridge University Press: Cambridge.
- OWEN, Roger: 1993. *The Middle East in the world economy 1800-1914*. I.B. Tauris: Londýn.
- PALMER, Alan: 1996. *Úpadek a pád Osmanské říše*. Panevropa Praha s.r.o.: Praha.
- PAROLIN, Gianluca P.: 2009. *Citizenship in the Arab World: Kin, Religion and Nation-State*. Amsterdam University Press: Amsterdam.
- POJAR, Miloš: 2004. *Izrael*. Libri: Praha.
- SACHAR, Howard M.: 1999. *Dějiny státu Izrael*. Regia: Praha.
- SEGEV, Tom: 2001. *One Palestine, Complete. Jews and Arabs under the British Mandate*. Abacus: Londýn.
- SCHULZE, Reinhard: 2007. *Dějiny islámského světa ve 20. století*. Atlantis: Brno.
- SHEPHERD, Naomi: 2000. *Ploughing sand, British Rule in Palestine 1917-1948*. Rutgers University Press: New Jersey.
- STEIN, Kenneth W.: 1984. *The Land Question in Palestine, 1917-1939*. The University of North Carolina Press: Chapel Hill.

SUFIAN, Sandra M.: 2007. *Healing the Land and the Nation: Malaria and the Zionist Project in Palestine, 1920-1947*. University of Chicago Press: Chicago.

BEN AMI, Š.: 2010. *Válečné šrámy, mírové rány. Izraelsko arabská tragédie*. Argo: Praha.

TESSLER, Mark: 1994. *A History of the Israeli-Palestinian Conflict*. Indiana University Press: Bloomington.

ZOUPLNA, Jan: 2007. *Od jišuvu k Izraeli: Formování izraelských mocenských elit 1919-1949*. Libri: Praha.

TERNER, Erich: 1991. *Dějiny státu Izrael*. Kora: Pardubice.

Prameny:

Abu-Rabia, Aref: *Bedouin Health Services in Mandated Palestine*. Middle Eastern Studies. 41/3, 421-429.

El-Eini, Roza I.M.: 1998. *Trade Agreements and the Continuation of Tariff Protection Policy in Mandate Palestine in the 1930s*. Middle Eastern Studies. 34/1, 164-191.

Gotheil, Fred M.: *The Smoking Gun: Arab Immigration into Palestine, 1922-1931*. Middle East Quarterly. 2003, 53-64.

Masterman, Ernest W. G.: 1903. *The Jews in Modern Palestine*. The Biblical World. 21/1, 17-27.

Muslih, Muhammad: 1987. *Arab Politics and the Rise of Palestinian Nationalism*. Journal of Palestine Studies. 16/4, 77-94.

Internetové zdroje:

British Survey of Palestine. Dostupné na:

<http://www.palestineremembered.com/Acre/Books/Story831.html>,
10.4.2012

Jewish Virtual Library. Dostupné na: <http://jewishvirtuallibrary.org>,
20.6.2011

Abu Rabia, Aref: (2005). *Indigenous practices among Palestinians for healing eye diseases and Inflammations*. Dostupné na:

<http://ddd.uab.cat/pub/dynamis/02119536v25p383.pdf>, 10.6.2011.

Palestine Royal Comission Report, 1937. Dostupné na:

<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/88A6BF6F1BD82405852574CD006C457F>, 17.4.2011.

World Health Organization. Dostupné na:

<http://www.who.int/topics/trachoma/en/>, 12.4.2012.

9 RESUMÉ

My bachelor thesis deals with the impact of the Jewish immigration on Arab population in Palestine from the end of 19th century until the end of British mandate. The first part of the work describes relations between Jews and Arabs under the Ottoman rule, more specifically since the end of the 19th century till the beginning of the 20th century. The next chapter is an introduction to modern Jewish immigration where I describe particular waves of Jewish immigration to Palestine. In fifth chapter I outline the situation in industry and agriculture at the end of the 19th century and beginning of 20th century under the Ottoman Empire. In main part, I analyse the impact of jewish immigration on arab population in Palestine within a Public Health sphere, Industry and Agriculture sphere and trying to follow the changes and possible impact on Arab population in Palestine.

10 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Palestina v období Britského mandátu

Zdroj: http://www.passia.org/palestine_facts/MAPS/1923-1948-british-mandate.html, 20.6.2011.

Příloha č. 2: Balfourova deklarace

Ministerstvo zahraničí, 2. listopadu 1917

Drahý lorde Rothschilde,

s velkou radostí Vám zasílám jménem vlády Jeho Veličenstva následující prohlášení sympatií k židovským sionistickým aspiracím, které bylo předloženo kabinetu a jím schváleno.

„Vláda Jeho Veličenstva pohlíží příznivě na zřízení národní domoviny pro židovský lid v Palestině a co nejvíce se přičiní, aby usnadnila dosažení tohoto cíle, přičemž se jasně rozumí, že nebude učiněno ničeho, co by mohlo porušit občanská a náboženská práva existujících nežidovských společenství v Palestině, či práva a politický statut Židů v jakékoliv jiné zemi.“

Byl bych vděčen, kdybyste mohl předat toto prohlášení na vědomí Sionistické federaci.

Upřímně Váš

Arthur James Balfour

Zdroj: Čejka, M., 2007, str. 36.

Příloha č. 3: Počty židovských imigrantů dle vybraných zemí původu, 1929-1939

Země původu	Počet registrovaných židovských imigrantů
Belgie	663
Bulharsko	2448
Československo	3753
Francie	939
Německo	7846
Velká Británie	322
Řecko	1106
Maďarsko	2171
Itálie	1161
Litva	1094
Holandsko	560
Polsko	7692
Rumunsko	7516
Turecko	4234
Jemen	4554
Irák	1596
Celkem	47655

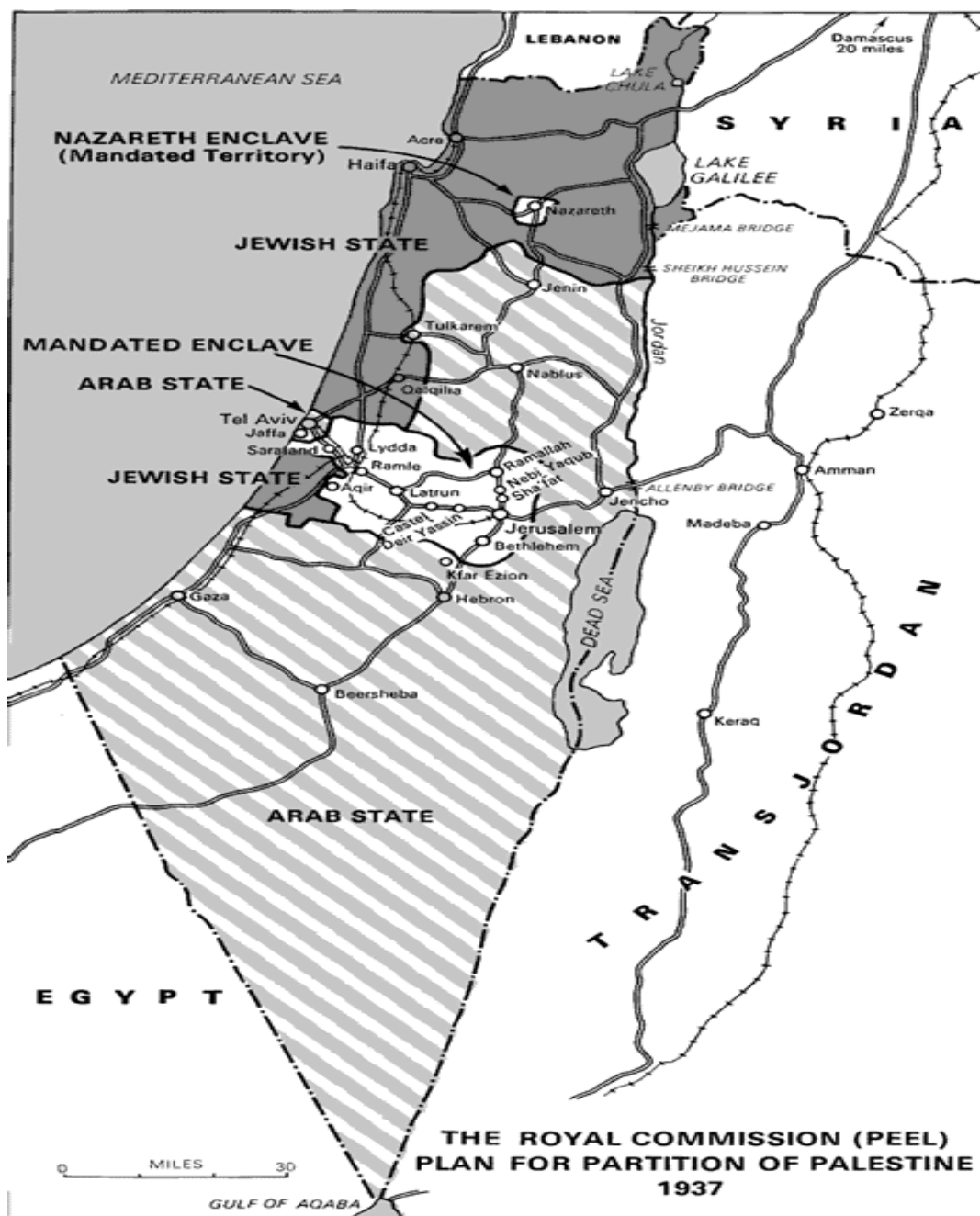
Zdroj: McCarthy, J., 1990, str. 174.

Příloha č. 4: Počty židovských imigrantů, 1929-1938

Rok	Počet židovských imigrantů
1929	5 249
1930	4 944
1931	4 075
1932	9 553
1933	30 327
1934	42 359
1935	61 854
1936	29 724
1937	10 536
1938	12 868
Celkem	211 489

*Zdroj: British Survey of Palestine, str. 185. Dostupné na:
<http://www.palestineremembered.com/Articles/A-Survey-of-Palestine/Story6626.html>,
10.4.2012.*

Příloha č. 5: Plán Peelovy komise na rozdělení Palestiny, 1937

Zdroj: http://www.passia.org/palestine_facts/MAPS/Royal_Ciommission_plan_for_the_partition_of_Palestine_1937.htm, 20.3.2012.

Příloha č. 6: Počty židovských imigrantů, 1939-1945

Rok	Počet židovských imigrantů
1939	16 405
1940	4 547
1941	3 647
1942	2 194
1943	8 507
1944	14 464
1945	12 032
Celkem	61 796

*Zdroj: British Survey of Palestine, str. 185. Dostupné na:
<http://www.palestineremembered.com/Articles/A-Survey-of-Palestine/Story6626.html>,
10.4.2012.*

Příloha č. 7: Rozloha vysušených močálových oblastí

Geografické oblasti	Aktuální rozloha močálů (Dunam)	Rozloha vysušených oblastí (Dunam)
Od počátku židovského osidlování Palestiny do roku 1936	32 500	453 000
Močály v oblasti Beit-Shean	28 000	53 000
Oblast Hulla Valley	44 800	95 000
Oblast Rubin Brook	1 500	3 300
Oblast Wadi Kabani	1 500	1 500
Celkem	108 300	605 800

Zdroj: Avneri, A., 1982, str. 235.

Příloha č. 8: Přehled celkových vládních výdajů a výdajů na zdravotnictví

Rok	Celkové vládní výdaje £	Výdaje na zdravotnictví £	Procento celkových vládních výdajů (%)
1921-1922	1 881 108	142 931	7,6
1922-1923	1 837 173	114 147	6,2
1923-1924	1 633 277	91 355	5,5
1924-1925	1 806 660	82 329	4,6
1925-1926	2 040 332	83 276	4,1
1926-1927	2 070 479	89 384	4,3
1927	1 944 397	73 858	3,8
1928	3 381 993	98 581	2,9
1929	2 140 032	101 864	4,8
1930	2 536 505	105 481	4,2
1931	2 374 866	105 918	4,5
1932-1933	2 516 394	111 052	4,4
1933-1934	2 704 856	135 838	5,0
1934-1935	3 230 010	166 311	5,1
1935-1936	4 236 202	194 632	4,6
1936-1937 ^a	6 099 927	204 356	3,3

(^a) – Provizorní data vzhledem k tomu, že zpráva vznikala v roce 1937.

Zdroj: *Palestine Royal Commission Report, 1937, str. 313. Dostupné na:*
<http://unispal.un.org/pdfs/Cmd5479.pdf>, 17.4.2012.

Příloha č. 9: Ekonomické ukazatele a životní úroveň na Blízkém východě v letech 1932-1936

Oblast	Příjem na osobu (£)	Denní mzda v průmyslu (v milech)	Čistá produktivita na jednoho zemědělského pracovníka (%)
Egypt	12	(ND)	90,1
Sýrie	13	50-310	97,6
Irák	10	40-60	93,2
Zajordánsko	(ND)	(ND)	90,1
Palestinští Arabové	19	70-500	186,3

(ND) – data nejsou k dispozici.

Zdroj: Gottheil, F. M., 2003, str. 58.